

God liefhebben, wat is dat?

Voorwoord

Op een vraag van de Farizeeën: "Meester, wat is het grote gebod in de wet?", antwoordde Jezus: "Gij zult de Heer uw God liefhebben met geheel uw hart en met geheel uw ziel en met geheel uw verstand. Dat is het grote en eerste gebod." Dit gebod is bij iedere gelovige bekend en aanvaard, maar men denkt er gewoonlijk niet verder over na wat het betekent.

Het tweede gebod over de naastenliefde is veel duidelijker, het goede zoeken voor de ander net zoals voor onszelf en voor hem zorgen als hij in nood is. Als voorbeelden worden genoemd de arme, de weduwe en de wees en de vreemdeling. Op dit gebod berust de hele bijbelse ethiek en het ligt ook ten grondslag aan de universele verklaring over de rechten van de mens. Maar de woorden van het eerste gebod leiden in de Bijbel een geïsoleerd bestaan en worden ook niet verder toegelicht.

In de volgende hoofdstukken willen we proberen nader in te gaan op de vraag wat de uitdrukking God liefhebben betekent.

INHOUDSOPGAVE

1. Wie is God?	4
2. Kan een zwakke een machtige liefhebben?	8
3. Wat betekent "liefde" in betrekking tot God?	11
4. Hoe brengen we het liefhebben van God in de praktijk?	15
6. Geloven zonder te zien.	26
7. Bidden	30
8. De vergeten opdracht.....	38

1. Wie is God?

Wanneer een bezoeker in een gezelschap komt, waar hij voortdurend de naam hoort noemen van iemand die hij niet kent, maar die blijkbaar veel voor die mensen betekent, zal onwillekeurig de vraag bij hem opkomen: "wie is dat toch over wie jullie het hebben?". Zo zal iemand die voor het eerst in de kerk komt en maar steeds over God hoort spreken, kunnen vragen: "God, wie is dat?" en dan tot zijn verwondering moeten ervaren dat niemand daar een goed antwoord op weet te geven. Dat is een vreemde zaak.

Het zou misschien makkelijker zijn geweest als hij zijn vraag anders had geformuleerd: "Wat versta je onder God?". Dan zou men hebben kunnen spreken over de godsidee in de trant van art.1 van onze geloofsbelijdenis: "God is een enig en eenvoudig geestelijk wezen, eeuwig, onbegrijpelijk, onzienlijk, onveranderlijk, oneindig, almachtig, volkomen wijs, rechtvaardig, goed en een zeer overvloedige fontein aller goeden". Dan zou de vraagsteller veel leren over de eigenschappen van de grote onbekende, maar waarschijnlijk toch niet bevredigd zijn en zeggen: "Dat kan allemaal wel waar zijn, maar de vraag was niet hoe Hij is, maar wie Hij is en waar ik Hem kan leren kennen". Hier kan de gelovige geen algemene inlichtingen meer verstrekken, hij kan slechts voor zichzelf spreken en wat hij zegt zal meer het karakter hebben van een getuigenis dan van een informatie.

Als we spreken over een abstract godsbegrip hoeven we alleen maar met ons verstand te rade te gaan en vragen: "wie was er het eerst en wie was het hoogst en wie is de norm aller dingen?". We kunnen dan zeggen: "Eén ding is zeker, alles wat bestaat moet een begin gehad hebben en alles wat gebeurt is een keten van oorzaak en gevolg". Zo kunnen we God benoemen als de oorsprong aller dingen, de levensbron, de kosmische energie, zoals men in de oudheid zei: "de eerste beweger"

Verder kunnen we in plaats van naar de oorzakelijke volgorde ook vragen naar de hiërarchische, dus niet: wie was er het eerst, maar: wie is het hoogst, en dit wordt ook vaak gedaan. De eenvoudige man in de straat spreekt over God als "de grote baas daarboven". Dat is begrijpelijk, de arbeider in de fabriek krijgt zijn instructies van zijn baas en die van zijn chef en daarboven staat de directeur, die weet wat er gemaakt wordt en waartoe het dient. Terwijl de werkmans zijn opdracht vervult, begrijpt hij die niet helemaal en zo is het ook met veel in ons leven en het hele wereldgebeuren met al zijn lief en leed. Wij leven en werken maar doorzien het niet, maar de "grote baas daarboven" bestuurt het en weet de zin ervan.

En ten derde is er ook nog de rangorde der waarden. De mens weet niet alleen door zijn zintuigen van de dingen om hem heen, maar door zijn geest weet hij van het goede, het schone en het ware. Ook op deze gebieden kunnen we een rangorde aannemen en vragen wat de normen zijn en waar het volmaakte is.

Dat eerste en hoogste en die norm aller dingen noemen we per definitie God. We kunnen nog andere namen bedenken voor dit Opperwezen, maar met godsdienst heeft dit alles niets te maken. Godsdienst ontstaat pas als we geloven in een persoonlijk God met wie wij in relatie staan, niet alleen met ons denken maar ook met ons gevoel en onze wil. Een God die ook in ons leven is en die we kunnen liefhebben en afweren of neutraal gezegd in wie we geloven niet geloven. Wij leven

in een fase der cultuur waarin het geloof afneemt en het ongeloof toeneemt. De moderne mens meent dat het geloof in het bovennatuurlijke achterhaald is door de wetenschap en in veel opzichten is dat ook zo.

Waarschijnlijk het oudste en ook het meest algemene en aansprekende element in het godsbegrip is inderdaad het bovennatuurlijke. Dit woord draagt voor veel mensen het stempel van religieus bijgeloof al heeft het tegelijk nog een soort geheimzinnige aantrekkingskracht, die tot uitdrukking komt in de belangstelling voor het occulte.

Als het bovennatuurlijke bestaat, ligt het buiten ons menselijk en wetenschappelijk kenvermogen en kunnen we er geen controle over hebben en dat maakt ons onzeker. Voor de primitieve mens is het in laatste instantie de geheimzinnige macht die de natuur in beweging zet en beheerst. Zelf heeft hij alleen met de zintuiglijk waarneembare natuur te maken, zij verschaft hem de middelen van bestaan, zij is zijn thuis en zijn voedster. Hij is er bekend en verwant mee en hoe meer hij ze leert kennen, hoe meer hij profijt van haar heeft. Zij heeft haar eigen wetten in de wisseling der jaargetijden met de opeenvolging van groei en afsterving. Daar moet hij zich naar voegen en hij heeft ook de mogelijkheid Zich aan te passen. In een woord, hij kan er mee leven.

Maar daarachter is die geheimzinnige macht die hij niet beheersen kan, de zon, maan en de regen. Dat zijn goden of ze worden geleid door goden die zich tegen hem kunnen keren, zij garanderen zijn welzijn niet en hij voelt zich diep afhankelijk. In zijn nood wendt hij zich totdat bovennatuurlijke en gaat het aanbidden om zijn hulp in te roepen.

Dit oude godsbeeld is geleidelijk aan het veranderen. Door vermeerdering van kennis is het gebied van het bovennatuurlijke steeds verder teruggedrongen; allerlei processen die vroeger aan de goden werden toegeschreven blijken nu op natuurlijke wijze verklaard en soms al beheerst te kunnen worden en de verwachting is dat deze ontwikkeling zich zal voortzetten. Het eerbiedig ontzag voor het bovennatuurlijke dat de mens vervuld heeft begint te verdwijnen en de godvrezendheid maakt plaats voor weetgierigheid. Op zichzelf is deze drang naar kennis een der hoogste strevingen van de menselijke geest maar ze blijft niet "op zichzelf" staan. Voor de meeste onderzoekers is het eindpunt van deze weg de conclusie dat het bovennatuurlijke waarmee men geen rekening kan houden niet bestaat en daarmee is Gods woonplaats verdwenen en Hij zelf ook.

Maar dit is allemaal niet zo voor de hand liggend als het lijkt. Wij geloven niet meer zoals onze voorouders dat donder en bliksem de toornige stem van God zijn of de hamer die Thor naar benden slingert. Het is gewoon een elektrische ontlading die we zelf ook kunnen opwekken. Als verklaring voor dit hemels geweld voeren wij het begrip elektriciteit in maar een "verklaring" is dat natuurlijk niet zolang we niet weten wat elektriciteit is. Die kunnen we alleen maar verklaren door weer andere onverklaarbare begrippen in te voeren. We kunnen de dingen ordenen en in systeem brengen maar het wezen der natuur blijft ons even onbekend als de bovennatuur. Daarvoor is een ander³ kennisbron nodig dan ons denken en ons onderzoek en dat is het geloof. Als we niet alleen met ons verstand te rade gaan maar ons hele wezen openstellen voor wat bij het onderzoek op ons afkomt dan kan dat leiden tot een

verwondering over de natuur die het begin kan zijn van een vermoeden dat er toch een bovennatuurlijke werkelijkheid is. Dat zou de bron kunnen zijn van een nieuwe soort godvrezendheid en van geloof. Maar ook dan zijn we nog ver weg van het God liefhebben.

In de gedachten van de mens over God staat niet het beminnelijke op de voorgrond maar eerder het wonderbaarlijke, het onbekend en dat trekt niet altijd aan maar dat boezemt eerder vrees in. Daarom houden we ons er liever niet teveel mee bezig maar wenden onze blik spoedig weer naar het gewone leven dat dichtbij ons is en ons geheel in beslag neemt. Het mysterie is dan weer weg. Maar soms kan een vluchtig vermoeden in ons opkomen van iets dat oneindig schoon en goed is en gaan we denken over de zin van ons leven, het leven dat daarheen streeft en daarheen ook getrokken wordt.

Dat is het ogenblik waarvan Jezus zegt: "Zoekt en ge zult vinden, klopt en u zal opengedaan worden." Dat geen zoeken in het wilde weg en ook geen liefhebberij om op de vraag wat men gelooft te kunnen antwoorden: "ik ben zoekend" maar het is een zoeken naar iets dat we vurig hopen te vinden. Jezus bedoelt het zoeken van iemand die God liefheeft al weet hij nog niet precies wat dat is* (verhaal uit Iran) en iemand die klopt op een deur waarvan hij hoopt dat die opengedaan zal worden. Het einde van dat zoeken is het vinden en van het kloppen het opengaan maar dat einde ligt in de eeuwigheid. Wij moeten ons leven lang blijven zoeken zonder te kunnen zeggen: toen heb ik Hem gevonden in mijn armen gesloten of: eindelijk hoorde ik voetstappen en ging de deur open en werd ik met een blijde welkomstgroet feestelijk binnengehaald.

We zijn genodigd maar we staan nog steeds in de nacht. We moeten geloven dat de God die de sterren gemaakt heeft van ons houdt en wij willen Hem ook liefhebben maar we kunnen de afstand niet, noch met onze voorstelling, noch met onze gedachten overbruggen. We blijven vragen: "Wie is Hij?", want we leven in raadselen tot we Hem zien. Als we denken aan het eerste en grote gebod van Hem liefhebben met heel ons harten heel ons verstand dan weten we dat we nog verstaan van de vervulling daarvan maar we zien iets lichten en weten ook dat we op de goede weg zijn, die waarvan Jezus zei: Ik ben de weg". Maar begrijpen doen we het niet.

Nu zijn er natuurlijk veel dingen die we niet begrijpen maar dat komt dan doordat onze kennis en ons verstand ontoereikend zijn en het is dan mogelijk dat een wetenschapper er wel verder in kan doordringen. Misschien kan hij door diepgaand onderzoek er achter komen hoe het in elkaar zit. Alleen bij een mysterie kan dit niet want dat is juist het wezenlijke van een echt mysterie. De bijbel spreekt van een mysterie dat ons geopenbaard is. Dat betekent niet dat het ons nu duidelijker is maar dat we een dieper inzicht krijgen in het mysterieuze ervan. Zo kan het zijn dat een donker en angstaanjagend mysterie nu licht en liefelijk wordt maar het blijft een mysterie en wordt geen kennisobject.

Wij gaan er gewoonlijk van uit dat de stoffelijke wereld voor ons geen mysterie is, die hoeft ons niet geopenbaard te worden, die kunnen we zelf onderzoeken. Maar bij nader inzicht blijkt dat toch niet zo eenvoudig te zijn. Elk onderzoek in de materie levert als resultaat wel een antwoord op zodat men steeds meer weet maar tegelijk

ontstaan ook weer nieuwe vragen zelfs meerdere vragen zodat de vraag en antwoordsequentie geen recht lijn wordt waarop men verder kan gaan maar vele vertakkingen heeft die klonteren ergens samen tot een onoverzichtelijk geheel van kennis.

Wij weten niet wie God is, maar eigenlijk weten we ook niet wat materie is. We kunnen het natuurgebeuren beschrijven als een gehoorzamen aan de natuurwetten maar ook als een vrij spel van toevalligheden.

In de oneindige kosmos en het nietige atoom werken dezelfde krachten, spelen dezelfde processen zich af en het resultaat is de wereld waarin wij leven. Wanneer een leek die wel eens iets gelezen heeft over de kwantum dynamica, een verband probeert te zien tussen de nieuwe ontwikkelingen en het geloof in de schepping, kan een deskundige daar de spot mee drijven en zeggen: Hij heeft de klok horen luiden maar weet niet waar de klepel hangt. Omgekeerd zou men van de moderne fysici die naar de kleinste deeltjes zoeken, kunnen zeggen: ze zijn druk bezig met uit te vinden waar de klepels hangen maar ze hebben nooit de klok horen luiden. En daar gaat het tenslotte om. De klepels op zichzelf betekenen niets maar alleen als ze in een klok hangen. Maar aan de andere kant is het ook zo dat we de klok niet kunnen horen als er geen klepels zijn. Zo kunnen we God, de Eeuwige vergelijken met de klok en de klepels dat is de hele schepping en Zijn Woord, door de profeten gesproken. En als we onze oren goed open zetten voor deze getuigen en onze ogen voor de schepping dan beginnen we klokken te horen en zelfs een heel carillon. We gaan geloven in God.

2. Kan een zwakke een machtige liefhebben?

Wanneer we de erotische gevoelens buiten beschouwing laten dan is het duidelijk dat onze liefde eerder uitgaat naar het zwakke dan naar het machtige. Het kleine en weerloze is vertederend, het bedreigt ons niet maar roept onze beste gevoelens op, we kunnen het verzorgen en gelukkig maken. Maar wat sterk en hoog gezeten is maakt bij ons heel andere gevoelens wakker. Het kan zijn dat we de neiging hebben ons ermee te vereenzelvigen om in hun eer e hoogheid te delen maar ook omgekeerd. Als we het niet met hen eens zijn dat we hen gaan bestrijden. Maar in geen van beide gevallen is er sprake van liefde.

We mogen echter niet uitgaan van de regel dat het zwakke altijd beminnenswaardig is en het machtige slecht. Ook een zwakke kan kwaadaardig zijn en een machtige edel en goed. Op zichzelf is macht een goed. Adam was voor de zondeval heer der schepping, hij mocht de diernamen geven en zorgend over hen heersen maar na de zondeval wordt macht een moeilijk te hanteren instrument en verleidt tot misbruik. In Psalm 8 vinden we nog iets terug van die oorspronkelijk hoge positie van de mens maar hij is niet meer in staat die edele machthebber te zijn waartoe hij was bestemd.

Toch houdt de bijbel die gedachte nog wel levend in de figuur van de goede koning waarvan David het klassieke voorbeeld is en eenmaal in de nieuwe schepping zullen de verlostten weer als koningen heersen. Tegenover het weten dat macht gauw corrupteert en dat een zondig mens beter zwak dan machtig kan zijn staat nog altijd het ideaal van de rechtvaardige koning dat in de middeleeuwen gestalte kreeg in de figuur van koning Arthur. Diep in zijn hart heeft de mens behoefte aan de verering van iemand die hoog boven hem staat en bij de massa is dat geleidelijk overgegaan in heldenverering.

In onze tijd is daar niet veel meer van over dan de bedorven resten van persoonsverheerlijking, dictators, popmusici filmsterren, topsporters e.d. Een soort helden verering bestaat dus nog wel maar heeft haar religieuze aspecten verloren en de liefde blijft voorbehouden aan het zwakke. De helden van heden danken hun grootheid niet alleen aan hun prestaties maar zijn ook afhankelijk van de massa der bewonderaars en van de publiciteit die hen omhoog beurt. De vereerden vullen elkaars behoefte. Van zulk soort verering kan bij de Schepper aller dingen geen sprake zijn. Bij de afgodendienaars van vroeger was er nog wel zo'n soort prestatieverering. Zij schreven de voorspoed van hun volk of stad toe aan de goden. Het sterkste volk had de sterkste god en de andere volken neigden ertoe om ook die goden te aanbidden. De geschiedenissen van het Oude Testament staan daarvan vol. De overwinning van een volk was het bewijs van de grootheid van zijn god. Soms ziet men in de christelijke stichtelijke lectuur ook nog wel eens sporen van een dergelijk triomfalisme in de trant van: God is toch sterker of: uiteindelijk krijgen wij toch gelijk.

Ik geloof dat daarin iets onzuivers ligt dat niet voortkomt uit de Heilige Geest. Onze aanbidding van God is iets anders dan heldenverering en onze verhouding tot Hem wordt niet bepaald doordat we hoog tegen Hem opzien en uiteindelijk ons gelijk bij Hem kunnen halen. Wat Hij van ons vraagt is liefde. Dat geven heldenvereerders niet aan hun idolen, hun verering kan in een jaar of zelfs in een dag omslaan tot verguizing.

Liefde is echter blijvend, het is de glans van een innerlijke verbondenheid. Maar hoe kan de nietige mens de almachtige God liefhebben. Dat ligt niet in de aard der verhoudingen. Omgekeerd wel, dat God ons liefheeft kan ons verwonderen maar in zekere zin lijkt het ons natuurlijker dan dat wij Hem liefhebben. We kunnen ons diep neerbuigen en Hem aanbidden die de sterrenstelsels in het aanzijn heeft geroepen en voor wie de volken zijn "als een druppel in een emmer en een stofje aan de weegschaal." Maar Hem liefhebben daar kunnen we ons weinig bij voorstellen, zijn almacht geeft daartoe geen aanleiding en vraagt er niet om. Men zou hiertegen kunnen inbrengen dat God zich aan ons niet alleen geopenbaard heeft als de Schepper maar ons ook dichtbij gekomen is in Jezus Christus en daarin Zijn liefde voor ons heeft getoond. Daar brengt Hij zijn relatie tot ons terug tot menselijke verhoudingen. In deze gedachtegang komt er plaats voor een grond tot wederliefde voor God. Zo komt het in het O.T. ook voor. Als de profeten Israël opwekken om God te dienen wijzen ze altijd op de verlossing uit Egypte. Daarin heeft Hij zich voor Israël betoond als een vader die voor zijn zoon zorgt en als een bruidegom die verlangt naar de liefde van zijn bruid. Hun afwijzing heeft Hem verdriet gedaan en vertoornd en Hij voerde hen in ballingschap om hen straf te doen ondergaan. Maar Zijn liefde won het van Zijn toorn en de Evangeliën vertellen ons dat Hij tenslotte Zelf is gekomen om door Zijn lijden en sterven onze zonden te verzoenen. Toch kunnen we onze liefde voor God niet baseren op wat Christus voor ons gedaan heeft, zoals het in lijdensmeditaties wel eens gesteld wordt.

De gevoelens die door zo'n lijdensoverdenking worden opgewekt zijn gevoelens van mededogen en bij gelovigen van dankbaarheid en niet van wederliefde. Ook sommige bijbelteksten kunnen wel in deze zin misverstaan worden. Zo lezen we in Joh.4:10: "Hierin is de liefde, niet dat wij God liefgehad hebben, maar dat Hij ons heeft liefgehad en zijn Zoon heeft gezonden als een verzoening voor onze zonden." Maar dat is geen opwekking tot wederliefde, want dan volgt: "Indien God ons zo liefheeft gehad behoren wij ook elkander lief te hebben." Deze hele brief van Johannes is geen opwekking om God maar om onze naaste lief te hebben. Op de woorden van Paulus in Rom.8 "dat God zelfs zijn Zoon niet gespaard heeft maar voor ons allen overgegeven" volgt geen oproep tot wederliefde maar verrassend: "Hoe zal Hij ons met Hem ook niet alle dingen schenken?" God is in de bijbel de grote gever en veel minder dan wij denken de grote vermaner.

Hij vertrouwt ons zijn liefde toe als een teer plantje dat wij moeten verzorgen en een goede voedingsbodem geven tot het ook groot wordt en Gods liefde gaat vertonen aan de naaste. Daarom zegt Paulus in Ef.5:1 dat wij navolgers Gods moeten worden en Petrus in zijn 2e brief hst. 1:4 zelfs dat wij deel moeten hebben aan de goddelijke natuur.

Het gaat steeds om het liefhebben van de naaste. Van God liefhebben is in het N.T. eigenlijk nergens sprake behalve dan in dat eerste en grote gebod. Hier staat het op een lijn met het liefdebetoon tegen de naaste, maar het betekent iets anders en wordt daarom op het eerste gezicht vaak verkeerd begrepen.

God liefhebben betekent in ons moderne spraakgebruik geloven in God en wel in een goede liefhebbende God. Als wij in onze tijd aan iemand zouden vragen of hij God liefheeft, zal hij dat een vreemde vraag vinden, nauwelijks ter zake doende en voor

een atheïst helemaal niet. Als we echter aan iemand vragen of hij in God gelooft, zal hij daar volmondig ja of nee op kunnen zeggen, of misschien een twijfelend antwoord op geven, maar in elk geval begrijpt hij de vraag. Met het vragen of we God liefhebben is dat niet zo, niemand zal weten wat daarmee bedoeld wordt en de vrager zelf misschien ook niet.

Ook in het O.T. wordt altijd gesproken over de liefde van God tot de mens en niet omgekeerd en als er een enkele keer sprake is van de menselijke liefde tot Hem dan gaat het om het liefhebben van zijn geboden en van gerechtigheid en het goede. Dat is een gezindheid, een levenshouding, een positief gevoel van verbondenheid met mensen en dingen. Dan is er iets van God in ons. Zo heeft God zijn schepping lief en de duivel staat er vol haat en afwijzing tegenover, hij kan niet liefhebben. Maar God is liefde en Hem liefhebben betekent dat we ook in ons hart iets van Gods liefde toelaten en deel krijgen aan zijn natuur. In die zin spreekt de bijbel ook over de inwoning van de Heilige Geest. Zelfs Jezus spreekt niet over zijn liefde tot God - want hij en de Vader zijn een - maar over de liefde van de Vader tot hem. En tot zijn discipelen zegt Hij: "Gelijk de Vader Mij heeft liefgehad, heb Ik ook u liefgehad." En dan volgt niet: zo moet ge ook Mij liefhebben maar: "Blijf in Mijn liefde". God liefhebben betekent dus, geloven in Zijn liefde, ons hart daarvoor openstellen, er deel aan krijgen en uitstralen naar buiten.

3. Wat betekent "liefde" in betrekking tot God?

Bij liefde denken we niet in de eerste plaats aan God want het is geen godsdienstig begrip zoals geloof, zonde en dergelijke. Liefde is evenals leven een groundbegrip, we weten van nature wat het is maar kunnen het niet definiëren. Maar des te meer kunnen we erover nadenken en als we dat doen raken we er niet over uitgedacht. We komen in een gebied van goedheid en schoonheid zowel geestelijk als materieel, een wereld zonder grenzen waar we telkens nieuwe verten zien en tenslotte bij God. De bijbel leert ons dat God liefde is.

Dat woord is gauw uitgesproken zoals elk dogma dat we zelf formuleren, we weten het al en we geloven het wel en daarmee is het dan afgedaan. Maar dat God liefde is, is een werkelijkheid die ons hele leven omvat en waar we dagelijks mee te maken hebben. God heeft alle dingen geschapen en de mens in het bijzonder naar het beeld zijner liefde, maar door de zonde is dit beeld verstoord en verduisterd.

De sporen van de oorspronkelijke goddelijke liefde vinden we nog terug in allerlei verzwakte vormen in de menselijke samenleving. Daarin is grote verscheidenheid: de vriendschap, gegrond op gelijke gevoelens en interesse, de kameraadschap uit lotsverbondenheid, de ouderliefde en de kindliefde die in de natuur zelf liggen, de erotische liefde tussen man en vrouw en de christelijke naastenliefde, dat is de ontfermende liefde voor het zwakke en gebrekkige.

Naar analogie van de persoonlijke liefde kunnen we ook in het onpersoonlijke vlak spreken van vaderlandsliefde, kunstliefde en dergelijke en in verzwakte vorm - waar het niet meer betekent dan dat we het prettig vinden - van liefde voor sport en spel. In het algemeen kunnen we liefde die in het persoonlijk vlak ligt omschrijven als een gevoel van verbondenheid en het verlangen om de ander gelukkig te maken.

Wanneer we nagaan welke van deze vormen van liefde het meest overeenkomt met de liefde van God dan komen we tot de verrassende ontdekking dat dit de erotische liefde is. Dat is ook nog altijd het eerste waar we aan denken als we over liefde spreken, dat geheimzinnige gevoel van bij elkaar te horen. De mysticus en dichter Johannes van het kruis kon zijn liefde tot God ook het best uitdrukken als was het voor een menselijke geliefde en ook in de bijbelse verkondiging gebeurt dat. Als er sprake is van liefde van God tot Israël of van Christus tot zijn gemeente die zijn bruid genoemd wordt is dezelfde taal der menselijke liefde gebruikt.

In geen enkele godsdienst staat de liefde zo centraal als in de christelijke zowel van de zijde van God als van de mens, God schenkt en vraagt liefde dat is de kern van het christelijk geloof. Men zou de liefde de samenbindende energie kunnen noemen in het rijk van de geest zoals de zwaartekracht dat is in het rijk der natuur. God is het centrum en tegelijk het heelal. Maar wat is zwaartekracht? En wat is het verschil tussen het rijk van de geest en van de natuur of liever: wat is de overeenkomst en waarin zijn ze niet van elkaar te onderscheiden?

Het is allemaal door God geschapen en het bestaat en leeft door zijn liefde. Over God kunnen we alleen beeldend spreken naar analogie van aardse voorstellingen en daarom kunnen we zeggen dat Zijn liefde alles, de kosmos en het atoom doortrikt en in stand houdt. Dat is geen natuurkunde maar geloof, het antwoord van het geloof op vragen die achter de grens liggen die het onderzoek niet kan overschrijden. Van God

wordt gezegd: "In Hem leven wij, bewegen wij ons en zijn wij", dat kunnen we ook van de liefde zeggen. Iemand die alleen voor zichzelf leeft is geïsoleerd van de levensbron, hij loopt op een kunstmatige levensweg waar voor de ontplooiing van de ziel en de geest geen voedsel te vinden is, een doodlopende weg.

Daarom gaf God aan de mens die in de zonde zijn gemeenschap met Hem verbroken had als eerste en grote gebod mee dat hij Hemen de naaste moest liefhebben, dat is de enige vruchtbare mogelijkheid van ons bestaan. Wij hebben lucht nodig om te leven en wat lucht is voor ons lichaam is liefde voor onze ziel en het eeuwige leven.

En hiermee zijn we weer helemaal terug in de bekende leer van het christendom - dat liefdegebod kwam pas na de zondeval. Daarvóór was het niet nodig. Adam had God vanzelf lief en hij leefde in liefde bij alles wat hij deed en wist niet van iets wat daarbuiten was, van de atmosfeer van satan. C.S.Lewis zegt hiervan: "In een volmaakt cyclische beweging daalden leven, kracht en vreugde van God neer op de mens in de vorm van een gave en van de mens terug naar God in de vorm van gehoorzame liefde en enthousiaste aanbidding." Dezelfde gehoorzaamheid aan God die voor ons zo moeilijk is en die voor Jezus het kruis betekende, hield voor de zondeval alleen maar geluk in en verschaftte de mensen de grootste vreugde."

Nu leven wij in een wereld van kwaad zowel innerlijk in onze gedachten als in de samenleving om ons heen in de sfeer die zich volgens dezelfde beginselen ontwikkelt die satan in de evolutie gebracht heeft van de overleving van de sterkste en: elk voor zichzelf. De duivel is als het ware God op de voet gevolgd om Zijn schepping te bederven en gaat nog altijd zoals Petrus het plastisch uitdrukt: "rond als een briesende leeuw zoekende wie hij zou kunnen verslinden. Wij zouden in onze moderne spreekwijze zeggen: "als een sluipend vergif". En dat is dan het vergif van zelfzucht en eigenbelang.

Dat wil natuurlijk niet zeggen dat alle mensen elkaar nu haten en naar het leven staan. Men heeft elkaar nodig en men kan elkaar van dienst zijn, een goede omgang met anderen is prettig en ook praktisch nuttig. Er zijn ook kleine gemeenschappen waarin men veel verder gaat een verbondenheid voelt om bij elkaar te horen en voor elkaar verantwoordelijk te zijn. Dat kan zijn in een gezin, een vereniging of woongemeenschap, overal waar men samen iets doet of ergens naar streeft en samen iets beleeft. Dat is heel anders dan een maatschappij waar ieder voor zijn eigen- of voor zijn groepsbelang opkomt. Het is Gods algemene genade dat zulke dingen nog mogelijk zijn in het regiem van deze wereld. Maar het is nog niet de liefde voor God en de naaste en voor alle schepselen die niet door de zonde bedorven zijn, dieren en planten en dingen die goed en mooi zijn en die ook Gods liefde naar ons uitstralen als wij er oog voor hebben. Zo had Hij het bij de schepping bedoeld. Wij moeten pad weer terug vinden naar het gebied der liefde dichtbij God waar liefde de sfeer is die we inademen.

Geloof en hoop zijn geestelijke geneeskruiden in een zondige wereld maar liefde is een hemels gewas en was er altijd al. Liefde is niet een gevoel dat in een mens ontstaan is. Vóór de wereld bestond was de liefde er al, zij is van eeuwigheid een geestelijke werkelijkheid waarin God de mens heeft geschapen en waarin Hij hem wil laten leven. Liefde vindt haar oorsprong niet in ons evenmin als

blijdschap en vrede die in de bijbel ook in de gebiedende wijs genoemd worden. Jezus spreekt over Z i j n blijdschap en Z i j n vrede waaraan wij deel kunnen krijgen. Wat bedoelt Hij daarmee en wat is het verschil met de liefde die wij kennen?

Van sommige mensen kunnen we echt houden omdat we een geestelijke verwantschap met hen hebben of hen bewonderen, dan is er een gevoelsband maar de bijbelse naastenliefde heeft een ethisch karakter. Daarom kan het ook een gebod zijn en moet het een gebod zijn voor de in zonde gevallen mens. Zodra iemand in nood is wordt hij onze naaste aan wie wij ontfermende liefde moeten bewijzen. Maar in beide gevallen, zowel de bewonderende als de ontfermende liefde, kan deze afgewezen worden en als dat gebeurt, is er geen plaats meer voor de liefde en dat betekent eenzaamheid.

De liefde tot God is niet ontfermend of bewonderend maar iets apart en het karakter ervan is niet makkelijk nader aan te duiden, maar we zullen het proberen.

In de godsdienstgeschiedenis kunnen we drie trappen onderscheiden van primitieve tot hoog ontwikkelde godsdiensten. Ook in de bijbel zijn deze drie aan te wijzen en de trefwoorden ervoor zijn: offerande, gehoorzaamheid en liefde.

De primitiefste vorm van godsdienst is de angst voor het bovennatuurlijke en daarbij behoren de offeranden die tot doel hebben om de gevaarlijke bovennatuurlijke machten weer gunstig te stemmen. Deze laagste vorm van godsdienst wordt in de bijbel door de God van Israël afgewezen en als het volk er telkens toch weer in terugvalt wordt het door de profeten scherp terechtgewezen. Een klassieke plaats voor deze boeteprediking is Jes.1:10-17 en een korte samenvatting daarvan is de spreuk: gehoorzaamheid is beter dan offerande. Dit is allemaal heel bekend en op grond hiervan zouden we verwachten dat het eerste grote gebod zou luiden "ge zult de Here uw God gehoorzaam zijn met heel uw hart en heel uw ziel en heel uw kracht" mar zo is het niet, we weten dat er staat: "Gij zult de Here uw God liefhebben met heel uw hart..." God gehoorzamen is goed en nodig, het onderhouden van Zijn gebod is de basisvoorwaarde voor het leven van de mens op aarde, maar toch, zoals Paulus zegt aan het begin van zijn lied over de liefde: "ik wijs u een weg die hoger voert", Dat is de liefde, maar wat is dat voor liefde? Wij noemen onze godsdienst christendom en als we opgewekt worden om God lief te hebben dan wordt meestal over Christus gesproken die als Gods zoon op aarde is gekomen en voor ons geleden heeft en gestorven is en daarom recht heeft op onze liefde. Vele gelovigen voelen zich door deze redenering aangesproken en gesterkt in hun liefde tot Hem. Maar liefde vindt haar oorsprong niet in een redenering en in wezen gaat het hier ook niet om gevoelens van liefde maar van mededogen en dankbaarheid. En deze hebben altijd een oorsprong die men kan aanwijzen. Maar van liefde kennen we de oorsprong niet, ze is er spontaan op het eerste gezicht of na een langzame bewustwording maar blijft iets raadselachtigs. Het is met de liefde als met het geloof, we kunnen het een keuze noemen maar ook een gave, een godsopenbaring.

God is liefde en als we Hem liefhebben bieden we Hem niets aan van onszelf maar dan hebben we deel aan Zijn liefde. Zijn liefde straalt op alles en als wij daarvan iets willen opvangen dan straalt die als een spiegel terug en kunnen we zeggen dat we Hem liefhebben. Dan hebben we ook alle dingen lief die Zijn stempel dragen, alles wat schoon en goed is. Soms kan een eenvoudige bloem ons

glimlachend begroeten en aanstaren met Gods liefdevolle blik. Wij verkeren dan in het rijk van God dat met onzichtbare draden door de gewone werkelijkheid heen is geweven.

Bij liefde van mensen kunnen we onderscheid maken tussen ontfermende en bewonderende liefde maar zo hoog als tot God kunnen onze gevoelens, welke dan ook, niet opstijgen. We kunnen slechts iets van Zijn liefde terugkaatsen. Bij Gods liefde hebben wij geleerd te denken aan Zijn ontfermende liefde voor zondaren zoals Paulus in Rom.5 zegt dat Christus, toen wij nog zondaren waren, voor ons gestorven is om ons te reinigen door Zijn bloed. Dat is neerbuigende, ontfermende, reddende liefde. Maar er wordt in de bijbel ook anders over Gods liefde gesproken. Niet alleen dat Hij zich ontfermt over zondaren maar ook - en dat kunnen we ons veel minder voorstellen - dat Hij zich over ons verblijdt zodat Zijn ontfermende liefde met bewondering vermengd kan zijn. In Efeze 5 wordt niet meer gesproken over verachtelijke zondaren maar over een verlore gemeente, heilig en onbesmet. Watchman Nee ziet hierin een toespeling op de schepping van Eva in Gen.2 en vergelijkt de dood van Christus met de slaap van Adam, die bij het wakker worden Eva zag en juichte: "dit is nu eindelijk de ware". "Zo", zegt hij, "ziet Christus die voor verachtelijke zondaren stierf na Zijn opstanding een stralende bruid voor zich.

De vergelijking gaat natuurlijk niet helemaal op maar er zit toch iets fonkelend in. Ook een kunstenaar kan wel eens vol bewondering staan voor iets wat hijzelf gemaakt heeft. Aan zo iets moet Nee gedacht hebben.

Waardering van een ander kan ons goed doen en soms hadden we die al eerder verwacht maar dat God door onze schuldgevoelens heen breekt en ons bewonderend prijst is een heel nieuwe gedachte. Nee heeft met zijn vergelijking een abstracte leer concreet gemaakt. Wij zijn er zo aan gewend te geloven dat Jezus zondaren liefheeft dat we dat helemaal niet gek meer vinden, van Hem verwachten we het. Zelf zijn we in onze beste ogenblikken ook vergevingsgezind. Ook door een modern atheïst kan altijd nog met instemming het woord van Jezus herhaald worden bij de aangeklaagde overspelige vrouw: "Wie uwer zonderzonde is, werpe de eerste steen op haar." Daar staan we helemaal achter maar dan hebben we de zondaarsliefde van de Heer wel mooi verguld en geromantiseerd. Maar de werkelijkheid is anders. Franciscus van Assisi had beter begrepen wat het volgen van Jezus betekende toen hij na zijn bekering met een met stinkende wonden melaatse kuste. Als we zo Jezus' zondaarsliefde verstaan begrijpen we de vergelijking van Nee beter. De met zweren bedekte melaatse is veranderd in een stralende bruid zonder vlek of rimpel. En zoals de Heer de verlore en geheiligde gemeente met blijdschap begroet zullen de verlost niet meer met een soort schuchtere verlegenheid opzien naar een lijdende Christus aan het kruis maar met blijde verwondering Zijn heerlijkheid aanschouwen en stralen van vreugde.

Dan pas zullen ze zich bewust worden dat ze God echt liefhebben met een mateloze liefde een bewondering meer dan ze ooit een aardse geliefde hebben bemind.

4. Hoe brengen we het liefhebben van God in de praktijk?

Het tweede gebod is voor ons veel begrijpelijker dan het eerste. Bij de liefde tot de naaste is het niet moeilijk om te zeggen hoe we dat in de praktijk kunnen brengen, dat wijst zich als het ware vanzelf. Als deze in nood is kunnen we helpen en voor hem zorgen en verder kunnen we in heel onze houding bij elke ontmoeting laten merken of we hem welgezind zijn of een rivaal in hem zien of misschien wel helemaal niet zien.

Bij God in de hemel is dat allemaal onmogelijk omdat we met Hem niet direct in aanraking komen. Ook de tempeldienst waar de Israëliet zijn liefde tot de Heer tot uiting kon brengen biedt voor ons geen uitkomst meer. Het enige wat wij kunnen doen is Hem gehoorzamen en Zijn wil volbrengen. Zoals Jezus ook zegt: "Wie Mijn geboden heeft en ze bewaart, die is het die Mij liefheeft."

Men kan zeggen dat deze wil van God ligt uitgebeeld in het tweede gebod zodat de vervulling daarvan tegelijk de vervulling van het eerste is: we brengen de liefde tot God in de praktijk door de naaste lief te hebben. Daar zit een element van waarheid in want Jezus heeft ook gezegd: "Al wat gij aan een van deze minsten gedaan hebt, hebt gij aan Mij gedaan." Zo kan men het tweede gebod zien als een interpretatie van het eerste grote en zijn beide gelijk aan elkaar. Maar het blijft een feit dat Jezus heel duidelijk van twee geboden spreekt die wel gelijkwaardig zijn, maar niet hetzelfde. Achter de opvatting dat het tweede gebod een interpretatie van het eerste is, gaat de tendens schuil om het religieuze te seculariseren.

Spreeken over Gods geboden klinkt veel relatiever en vrijblijvender dan over God liefhebben.

De geboden God zijn evenmin als de Tien Woorden uit het Oude Testament regels die we altijd naar de letter kunnen uitvoeren. Er kunnen zich situaties voordoen waarin we niet in staat zijn een gebod te vervullen en voor overtreding moeten kiezen namelijk als we voor een conflict van plichten komen te staan. Maar het liefdegebod blijft altijd van kracht, daarop zijn geen uitzonderingen.

Als we door omstandigheden gedwongen zijn een ander gebod te overtreden mag dat alleen als het niet in strijd is met de liefde.

Jezus gebruikt het woord bewaren, dat duidt op zorgvuldigheid. Anders kunnen we oppervlakkig en nonchalant worden en bij alle geboden wel eens een steekje laten vallen. Een niet helemaal serieus meer nemen van wie oud is, een kwetsende behandeling, een seksuele misstap, een klein oneerlijkheidje in ons voordeel dat toch niemand merkt, een leugentje om bestwil, hoe gauw komt het ons niet over de lippen. Al deze ethische geboden hebben hun randgebieden waarin we het niet zo nauw nemen en daarin komen we gemakkelijk terecht als we ook in het randgebied der liefde wonen. Dat is, als we niet aan Hem denken, het bidden en bijbellezen verwaarlozen, onze zorgen en angsten evenals onze begeerten de vrije loop laten. Hij is dan uit onze gedachten verdwenen en we beseffen niet dat de Eeuwige dichtbij ons is en in ons woont. Ons geestelijk niveau is dan verlaagd en als we in een bepaalde situatie ineens uit ons geloof willen handelen of spreken dan hebben we het gevoel van machteloosheid.

Dit betekent niet dat we voortdurend aan Gods geboden moeten denken, ons

leven bestaat uit meer dan gehoorzaam zijn aan Gods geboden. Er zijn hele gebieden in ons bestaan waarin we niet met deze geboden geconfronteerd worden. Bij onze gewone dagelijkse bezigheden denken we er niet aan maar onze liefde blijft wel latent aanwezig. Wij zijn dicht bij Hem ook in onze gedachten. Dat is ons antwoord op Gods verzekering dat Hij in ons wil wonen. Liefde betekent nooit vermindering en afstand maar altijd nabijheid of verlangen ernaar. Dat is zo bij elke liefde en ook bij de liefde tot God. Het ene aspect is dat wij Zijn geboden gehoorzamen als wij daarmee in aanraking komen en het andere dat wij bij Hem willen zijn. Jezus spreekt zelf heel innig van "woning bij ons maken". Wij moeten Hem dan niet links laten liggen en ook niet met Hem opgescheept zitten maar Hem die het doel en de vervulling van ons leven is verwelkomen en Zijn gemeenschap zoeken in het geloof waarin we Hem ons vertrouwen geven en waarin onze liefde de overhand krijgt over onze vrees en schuldgevoelens.

Veel aan God denken is iets anders dan over Hem denken. Dat zou een theologische werkzaamheid zijn die bij ons dagelijks leven niet past en die soms nog meer de afstand vergroot in plaats van overbruggt. Aan Hem denken betekent dat Hij in onze gedachten is op een ogenblik waarin wij een beslissing moeten nemen. Dus niet bij alles wat we doen en terwijl we het doen want dan moeten we niet aan God denken maar aan ons werk. En met het nemen van een beslissing bedoel ik ook weer niet een levensbeslissing - daar natuurlijk ook - maar bij die vele kleine dingen in het leven waarin we twijfelen en dat kan praktisch elk ogenblik voorkomen: zal ik nu dit gaan doen of dat, zus of zo. Het gaat daarbij meestal niet om een keuze tussen goed en kwaad, als dat aan de orde is, zorgt ons geweten er wel voor. Ook niet om de vraag: wat zou God willen dat ik doe? Dat zou in zulke kleine dingen ons leven veel te ingewikkeld maken en we zouden er meestal ook geen antwoord op krijgen. We hebben dan te hoog gegrepen en komen bovendien in de verleiding zo'n eventueel antwoord te ontwijken. En dat kan op twee manieren. Of door de makkelijkste weg te kiezen of juist omgekeerd door onszelf te forceren en te denken dat God wel het moeilijkste of onprettigste van ons zal vragen. We komen dan nog meer in onnodige verwarring. De meeste van zulke dagelijkse keuzen hebben geen enkele ethische of religieuze relevantie maar de moeilijkheden ontstaan gewoon door onze instinctonzekerheid. Als we in zulke ogenblikken alleen maar even aan God denken die immers dichtbij ons is, dan blijven we niet weifelen over iets onbelangrijks, maar doen is, òf het een òf het ander. En wat we ook kiezen, we weten dat we niet alleen zijn maar dat we het samen met Hem doen, de Schepper aller dingen. Dan zijn we bevrijd van pietluttigheid en van de last der onzekerheid en gaan opgewekt aan de slag. Zo leven we als mensen die God liefhebben en dichtbij Hem zijn. Zo leefden denk ik Adam en Eva ook vóór de zondeval en zo mogen wij het als kinderen Gods ook weer proberen.

Misschien denkt iemand dat God te hoog en te heilig is om op deze manier het liefhebben van Hem in verband te brengen met het alledaagse leven, dat zou oneerbiedig zijn. Ik geloof niet dat dit juist is, in de echte liefde zit ook een element van eerbied en het liefhebben van God is altijd een eerbiedig liefhebben. Maar als de eeuwige en heilige God in Christus met open armen naar ons toekomt is het wèl oneerbiedig om dan weg te lopen onder het roepen van dat Hij te hoog en te heilig is.

Toch doen wij dat in de een of andere vorm maar al te vaak. Ons geloof schiet dan veel tekort en dat komt omdat we het eigenlijk niet aandurven om echt te geloven. Ons geloof gaat over zulke grote en geweldige dingen dat wij het in de praktijk vaak niet ernstig nemen.

Wij belijden te geloven dat God altijd dichtbij ons is - niet als de Eeuwige en Alomtegenwoordige, want dat is niet zo moeilijk - maar als persoonlijk aanwezig en ons ziet in ons handelen en hoort in ons spreken. Zo moeten we leren met God om te gaan want dat heeft Hij bedoeld toen Hij de mens schiep. De bijbel leert ons God aan te spreken als vader, niet als de Eeuwige en Almachtige of met een van die andere attributen waar predikanten in het gebed tijdens de kerkdienst zo'n rijk geschakeerd gebruik van weten te maken. Maar vader, dat is veel persoonlijker en directer, veel echter ook en dichterbij. Dat laat zich niet oplossen in een vage oneindigheid. Het rijk Gods wordt zo tot een gezin en wij kunnen dat Rijk alleen ingaan, zegt Jezus, als we worden als de kinderen. Dat zijn kleine kinderen, op een leeftijd waarin ze hun vader hun beste vriend noemen en vertrouwelijk met hem omgaan.

Is het haast niet te mooi om te geloven dat er werkelijk een goede en liefdevolle God is die in deze barre wereld dichtbij ons is, hier op dit ogenblik en altijd en overal. In de profeet Jesaja zegt Hij tot ons: "Vrees niet want Ik ben met u, zie niet angstig rond want ik ben uw God. Ik sterk u, ook help Ik u." (Jes.41:10)

Wij maken ons deze nabijheid van God veel te weinig bewust. Dat was bij het traditionele godsbeeld ook al zo. Toen ging men er van uit dat God in de hemel woonde en wij in deze wereld en dat was een hele afstand. In de moderne godsvoorstelling woont God niet meer in de hemel maar dat betekent niet dat Hij dichterbij is gekomen, integendeel Hij is als de Eeuwige nog afstandelijker geworden.

Wij zijn daardoor teveel gewend een onderscheid te maken tussen het spirituele leven en het seculiere, het bidden tot God en het praten met andere mensen, onze gang naar de kerk en naar ons werk. Maar deze beide gebieden, hoe verschillend ze ook zijn, vormen een eenheid en in welke we ons ook bevinden, onze identiteit blijft dezelfde. In beide gebieden zijn wij in de zonde gevallen, maar door Christus verlost mens. Het is niet zo dat wij in het ene geval de oude en in het andere de "nieuwe mens" zijn. Wij beleven onszelf als een persoon temidden van andere mensen en God is bij ons. Hij is ons in zekere zin meer nabij dan onze huisgenoten want Hij wil in ons wonen en leeft in alles met ons mee. Onze oude mens kan die gedachte niet verdragen en tracht ons te wennen aan de gedachte dat God ver weg is, in de hemel of waar dan ook.

Maar diep in ons hart weten we wel beter en in onze liederen getuigen we daarvan. Zingende kunnen we ons geloof blijer en vrijmoediger belijden dan pratend. Bijv. in gezang 162 zingen we: "overal nabij is Hij, menselijk allerwegen maar geen mens herkent Hem, Hij wordt gewoon verzwegen." Wij "verzwijgen" zijn aanwezigheid voor onszelf omdat wij niet kunnen, ja, niet durven geloven dat Hij ons "menselijk" nabij is. Liever koesteren wij onze eenzaamheidsgevoelens en daarmee doen we onszelf tekort en dat niet alleen maar ook onze liefde tot Hem door Zijn Naam niet te noemen en te doen alsof Hij er niet is.

Er zijn meer vormen waarin wij onze liefde tot Hem in de praktijk kunnen brengen. Als we dankbaar zijn voor iets dat we als Zijn gave zien, hetzij als een

ongevraagd geschenk, hetzij als een gebedsverhoring, kunnen we als we het eenmaal ontvangen hebben, gauw in de verleiding komen er met anderen zonder de Naam van de Gever te noemen. De oorsprong ervan blijft dan in de sfeer van het toeval of, nog erger, in de suggestie dat het ons toch maar weer goed gelukt is. Dat komt dan voort uit de liefde voor onszelf en niet tot God. Zijn gaven worden ongemerkt aangezien voor onze verdiensten, dankbaarheid verandert in zelfgenoegzaamheid. We hebben Hem en Zijn liefde weer uit ons leven laten verdwijnen, de liefdebond in stukken gescheurd.

Het bewaren van Gods geboden, het aan Hem denken en Hem de eer geven zijn drie indirecte vormen waarin we onze liefde tot de Onzienlijke tot uiting kunnen brengen. Toen Hij in Christus op aarde was kon dat veel directer en op een voor de hand liggende manier. We lezen van de discipelen die Hem volgden, van vrouwen die Hem dienden, van iemand die Hem zijn rijdier leende en na Maria die Hem verraste met een geschenk van kostelijk nardus. Bij die gelegenheid zei Jezus: Ik ga van jullie weg (dus: zoiets kunnen jullie nooit meer doen) maar de armen heb je altijd bij je. En in Matt. 25 wijst Jezus op de hongerenden, de vreemdelingen, (ballingen en vluchtelingen) op de havelozen en zieken en op hen die zuchten in de gevangenis. Is het u wel eens opgevallen dat Jezus hier groepen noemt over wie de nieuwsmedia ons dagelijks berichten en die we op de t.v. zien en hoe actueel dit allemaal is in de "derde landen". Wij zien deze arme in lompen geklede stakkers niet graag meer Jezus promoveerde ze in boven aangehaalde tekst tot Zijn plaatsvervaarders. Als we Hem onze liefde willen tonen maar dat niet meer kunnen omdat Hij niet meer zichtbaar bij ons is dan kunnen we daar terecht. En niet alleen wij, christenen, maar ook zij die zonder Hem te kennen hun liefde hebben betoond aan Zijn plaatsvervaarders zullen, als ze eenmaal voor de Verheerlijkte staan, met verbaasde ogen ontdekken dat Hij hen wel gekend heeft.

Tenslotte kunnen we onze liefde tot God ook nog tot uitdrukking brengen door Hem te "loven en te prijzen" waartoe de Psalmen ons oproepen. Dat lijkt op het eerste gezicht wat vreemd. Wij weten wel van mensen die graag geprezen worden en onder elkaar spreken we die lofprijzingen ook wel eens uit en dan hebben ze de betekenis van een complimentje maken. Dat kan bij God natuurlijk niet. Een mens kan God danken voor Zijn weldaden of ook vertwijfeld tegen Hem vloeken maar geen complimentjes maken. Dat doet een jury die een prijswinnaar prijst of een leraar die zijn leerling prijst. Maar behalve de weloverwogen loftuiting is er ook nog de spontane lof die opwelt uit een verwonderde blijdschap als we getroffen worden door iets dat ons ontroert door zijn schoonheid. "Oh, wat mooi" zeggen we dan, stil in ons hart tot God of luid op om anderen deelgenoot te maken van onze gevoelens. De echte lofzangen en juichtonen zijn echter geen solistische maar meestal gemeenschappelijke gevoelsuitingen. Ik denk daarbij aan het zingen van psalmen en geestelijke liederen in de samenkomsten der gemeente. Daar horen ze onlosmakelijk bij zoals de engelenzang in de hemel. Het diaconaat vertegenwoordigt daar het tweede gebod, het dienen van God in de naaste maar de koren en zangverenigingen en het zingen der gemeente het eerste.

De juiste vorm om God zelf te prijzen zullen we pas vinden in de hemelse lofzangen der heiligen. Op aarde hebben wij er eigenlijk maar één woord voor:

"Halleluja". Het valt de zondige mens makkelijker om spontaan te vloeken dan te loven en de lof wordt bovendien gauw ge vulgariseerd. De woorden "godlof" en "god zij dank" die sommige mensen zo makkelijk uitspreken klinken vaak niet als een eerbiedige dankbaarheid.

Heiligen uit de vroegere eeuwen hebben zich afgevraagd hoever zij konden gaan in hun liefde tot God en velen beschouwden de hoogste graad daarvan in de zgn. unio mystica, de mystieke eenwording. Deze zochten zij te bereiken door afstand te nemen van de wereld en aardse genoegens. Voor de grote ernst waarmee zij dit deden moeten wij respect hebben, het was een reactie op de verwereldlijking (ook in de kloosters) en op de lauwheid van veel christenen die hun liefde tot God probleemloos dooreen lieten lopen met die voor het wereldse leven. Dit radicale element in de opvatting der heiligen is ook in de bijbel en de prediking van Jezus aanwezig maar mag niet geïsoleerd worden als de enig mogelijke levenshouding voor de christenen.

De wereld is niet alleen het domein van de overste dezer wereld, maar blijft ook na de zondeval de door God geschapen woonplaats van de mens. De goede verhouding tot God wordt in de Bijbel niet beschreven als een unie, maar als een bondgenootschap. Dat is een der grote verschillen tussen het christendom en het boeddhismehindoeïsme. De bedoeling en het einddoel is niet dat de mens één wordt met God - dan zou Hij hem immers niet geschapen hebben - maar dat hij als mens leeft in Gods koninkrijk. De taak van de mens in deze in zonde gevallen wereld is om daar de tekenen op te richten van het koninkrijk Gods dat eenmaal weer in volle glorie hersteld zal worden.

De kerk is zich die taak niet goed bewust geweest. In de eeuwen dat zij op het hoogtepunt van haar macht stond, heeft ze die aangewend ten bate van eigen eer en grootheid en het is geen wonder dat juist in die tijd het tegenovergestelde beginsel van verzaking der wereld en eenwording met God ziekelijke vormen begon aan te nemen.

De sociale evangelieprediking van onze dagen die beide vormen van geloofsbelevens vermijdt, kan het begin zijn van een wending ten goede. Maar hier dreigt het religieuze element weer in gevaar te komen, echte liefde en gerechtigheid kunnen alleen van God uitgaan. Er moet een integratie zijn tussen het religieuze christendom, waarin de liefde tot God het hoofdthema is en het ethische dat deze in praktijk brengt, m.a.w. een eenheid tussen het eerste en grote gebod en het tweede dat daaraan gelijk is.

Wij hebben enige bladzijden lang nagedacht over de vraag hoe wij een onzichtbare God onze liefde kunnen betonen, maar tenslotte moeten we bekennen dat we er in de praktijk vaak weinig van terecht hebben gebracht en zijn geboden hebben overtreden, te weinig aan Hem hebben gedacht en te zuinig zijn geweest met onze gaven. Maar we kunnen het Petrus nazeggen: "Heer, Gij weet alle dingen, Gij weet dat ik U liefheb".

Dit is een merkwaardige uitspraak, waarom zegt Petrus niet gewoon: "ja". Dat durft hij niet en hierin komt tot uitdrukking hoe anders de liefde tot God is dan tot onze aardse geliefde. Daar is het heel goed mogelijk dat we zonder aarzelen ja kunnen zeggen, als die liefde er werkelijk is. Dan zijn we er vol van, we verlangen naar het samenzijn en naar het gesprek.

Maar in de liefde tot God kan het gebed verwaarloosd worden en het denken aan Hem op de achtergrond raken. Dan vragen we ons af, hebben we Hem werkelijk lief en gaan eraan twifelen. Dat maakt ons onrustig en dan komt de titelvraag van dit boek in ons op, want diep in ons hart weten we dat de liefde tot God ons leven vervult, en onder wisselende levensomstandigheden en stemmingen onveranderd blijft. Dan gaan we er iets van begrijpen dat die liefde tot God niet door ons gevoed en gekoesterd wordt maar ons draagt, soms als een moeder een onwillig kind. Er is in ons iets dat zich verzet maar het is Christus die in ons woont die de Vader liefheeft. Wij zijn niet geheel overgeleverd aan de verzoeken van ons eigen ik en onze zondige natuur, maar ook wedergeboren door de Heilige Geest. De woorden van Petrus die Johannes ons in zijn laatste hoofdstuk vermeldt, moeten we zien in het licht van wat hij in de hoofdstukken 14 en 15 schrijft over de verhouding tussen Jezus en zijn discipelen. God gebiedt ons niet het onmogelijke. Hij geeft de liefde die Hij van ons vraagt. Het suizen van de zachte stilte zijner liefde is altijd om ons, ook in onze twijfel. Hij weet dat beter dan wij. Daarom zegt Petrus niet zomaar "Ja", maar: "Heer, Gij weet het".

5. God liefhebben in de schepping.

In art.1 van de Ned. geloofsbelijdenis wordt opgesomd wat we van God kunnen weten, maar dat is nog geen kennen. Ook over mensen kunnen we soms veel weten, maar van kennen spreken we pas als we hen zelf gezien en ontmoet hebben. Over kennen spreekt Art.2 van de belijdenis waar staat dat we God uit zijn schepping kennen. Dat klinkt op het eerste gezicht heel merkwaardig, want we verwachten dat hier zou staan: door zijn woordopenbaring. Die stellen wij als kennisbron boven de schepping, omdat het heilsopenbaring is waarin God spreekt over gerechtigheid en liefde en verzoening der zonden. Daar wordt een beroep gedaan op ons geloof en op de leiding van de Heilige Geest, want zien kunnen we dat niet.

Aan deze heilsopenbaring ging echter een andere vooraf toen God - die vóór alle tijden is - de ruimte en de tijd en het heelal schiep. Dit is Gods zelfopenbaring vóór de zondeval, die is er ook nu nog en die kunnen we wel zien. In de Bijbel staat dat op de achtergrond, maar een enkele maal wordt toch ook gesproken van Gods heerlijkheid en schoonheid. In Ps. 50:2 staat: "Uit Sion, de volkomen schoonheid, verschijnt God in lichtglans" en in Jes. 55:17: "Uw ogen zullen de Koning in zijn schoonheid aanschouwen". Iets van zijn heerlijkheid heeft God ook in de schepping gelegd, die is zichtbaar en vraagt geen geloof maar slechts ogen om te zien.

We mogen niet dwepen met de natuur, nee dat is duidelijk, we mogen nergens mee dwepen. Deze negatieve uitdrukking is ook bedacht door mensen die niet begrijpen waar we het over hebben en die over wat hun onbekend is dan graag een vernietigend oordeel vellen. Maar esthetische ontroering en religieus gevoel liggen dicht bij elkaar. Met name in de laatste eeuwen hebben veel dichters dat tot uitdrukking gebracht. Bewondering van iets in de natuur kan aanbidding van God inhouden als we ons bewust worden: "zo is Hij ook". In de schoonheidsontroering worden we getroffen door een straal van Gods heerlijkheid, het brengt ons dicht bij Hem. Het blijft waar, dat gebed en evangelie hogere genademiddelen zijn en meer van God vertellen dan het viooltje in mijn tuin of de morgennevels waar de zon door schijnt, maar deze kan ik zién, zij vertellen iets van Gods heerlijkheid. Hier ben ik niet in de wereld van gebed en meditatie, van berouw en verslagenheid, maar Hij spreekt mij aan in mijn zintuiglijke wereld alsof wij geen zondaren waren maar zijn oorspronkelijke schepping. De Bijbel schrijvers zien Gods majesteit ook in de zon, maan en sterren, in de bruisende beken en de ceders van de Libanon. Toch waren het geen aanbidders van hemellichamen, van riviergoden of van boomgeesten. Deze dingen wezen hen naar God en de zingende en jubelende bomen loofden Hem. Zij geloofden dat Hij ze geschapen had en daar ook aanwezig was.

Ik wil niet zeggen dat wij dit kosmisch besef verloren hebben, dit is geen kwestie van vol of tijd, de meeste Israëlieten zullen ook wel anders tegen de natuur aangekeken hebben dan deze dichters van de psalmen en als zij er iets van voelden het niet zo onder woorden hebben kunnen brengen maar het gaat hier in wezen niet om dichterlijke begaafdheid maar om het liefhebben van God. Als wij God liefhebben, brengen wij alles wat ons ontroert en blij maakt met Hem in verband. Of beter gezegd: wij leggen het verband niet maar het is er en het komt op ons af met directe zekerheid.

Zo zal het met Adam en Eva geweest zijn vóór de zondeval in de hof van Eden, als een directe onmiddellijke beleving. Voor hen was het goddelijke in de natuur vanzelfsprekend, wat zou het andere zijn? God was de enige die zij kenden en met wie zij leefden, Hij was overal en alles getuigde van Hem, God en zijn schepping hoorden bij elkaar. Het "in Hem leven wij bewegen wij ons en zijn wij" kon door hen bewust en zintuiglijk beleefd worden. Nu kan dat niet meer, want de natuur is tweeslachtig en toont ons evenveel van de duivel als van God. Dit dualisme is essentieel in de schepping en in het hele leven zoals wij dat kennen. Bij alles wat we zien, moeten we dat in gedachten houden. Het is een eerste voorwaarde om iets te begrijpen van Gods aanwezigheid in de wereld. Het volmaakte bestaat hier niet meer en niets wijst regelrecht naar God. Alles is op de een of andere manier aangetast; wat ons ergert of verheugt, ligt dicht naast elkaar. Het leven zelf draagt de dood in zich. Om God lief te hebben in wat we zien, is het vóór alles nodig dat we de scheidslijn kennen tussen wat van Hem is en wat van de duivel is en dit goed in het oog houden.

Het christelijk geloof is meer dualistisch dan veel mensen beseffen en daarom blijft het godsbegrip voor hen ook vaag. Mensen die het bestaan van een duivel loochenen, moeten wel al het kwaad dat er in de wereld is ook aan God toeschrijven en daardoor hun geloof in een liefdevolle God verliezen. Men kan niet het bestaan van een boze macht ontkennen en toch in Gods liefde geloven. De werkelijkheid die we om ons heen zien, laat dat niet toe.

Er zijn veel mensen die wel erkennen dat er een boze macht moet zijn, maar niet geloven in een persoonlijke duivel, dat vinden ze te mythologisch en te ouderwets. Het zijn dezelfde die wel in een Opperwezen geloven maar niet in een persoonlijke God. Maar boosheid en goedheid zijn ethische begrippen die per definitie bij een persoon horen. De levenloze natuur en de redeloze wezens kunnen niet boos of goed zijn, want zij hebben geen vrije wil en geen zedelijk oordeel. Wij kunnen ons wel wapenen tegen natuurrampen maar de natuur niet overreden ons geen rampen meer te veroorzaken. Wij kunnen een mug wel doodslaan, maar hem niet kwalijk nemen dat hij ons steekt. Natuurlijk moeten we wel alle verkeerde voorstellingen van God en de duivel verwerpen, maar niet het bestaan van goed en kwaad. En het bestaan van een goede en kwade macht betekent altijd een persoonlijke God en een persoonlijke duivel. Dat leert de Bijbel ons van het begin tot het einde.

De eerste scheppingsdaad wordt genoemd in Gen. 1:1 "in de beginne schiep God de hemel en de aarde". Het is slechts een aanduiding, over de hemel en zijn bewoners wordt verder niet gesproken, -die zijn er wel, later in het verhaal is er sprake van een cherub- maar over de aarde wèl.

Dat begint met de verschrikkelijke mededeling dat ze woest en ledig was en in duisternis gehuld. Dat is in strijd met alles wat de bijbel ons over God en Zijn werken vertelt: dat Hij enkel licht is en al Zijn werken goed. Er moet dus tussen de verzen 1 en 2 iets vreselijks gebeurd zijn maar wat dat is geweest daar wordt verder niet over uitgeweid. Wel verschijnt in Gen.3 ineens de verleider ten tonele en in de andere bijbelboeken wordt gesproken over gevallen engelen. Het Genesis verhaal veronderstelt dus dat God met de hemel ook zijn bewoners geschapen heeft, de engelen, verheven schepselen met een vrije wil. Een voormalige engel, misschien een

aartsengel (Lucifer) is tegen God in opstand gekomen en heeft met zijn trawanten een tegenrijk gesticht, het anti goddelijke. In de strijd die toen ontstond is hij uit de hemel geworpen en heeft een deel der schepping buiten de hemel, de aarde, bezet om daar te heersen.

Het klinkt als een mythe vergeleken met de gewone berichtgeving die we uit de nieuwsmedia gewend zijn maar we kunnen het ook zo zien dat die eveneens voor een groot deel handelen over het kwaad en de ellende op aarde en daarmee het verhaal over het bestaan van dit antirijk voortzetten. Voor al dat kwaad stellen wij -en terecht- de mens verantwoordelijk en we spreken erover in termen die aan het politieke en sociale denken ontleend zijn. Maar wat op de diepe achtergrond ligt verdwijnt uit het gezicht, daarvoor moeten we de bijbel weer opslaan.

Satan heeft dus bezit genomen van de aarde en die tot een woeste leegheid gemaakt. Dan begint in vs. 2 het verhaal van de schepping en het eerste woord dat God spreekt is: "Er zij licht". Dat is een machtswoord, een oorlogsverklaring aan de satan. het rijk der duisternis mag niet voorduren. Onder de roep van dat woord leven wij nog altijd in deze geestelijk donkere wereld en het is herhaald en vervuld door Jezus die gezegd heeft: "Ik ben het Licht der wereld."

Dan gaat het scheppingsverhaal verder over de beschermde hof van Eden waarin God de mens plaatst om als Zijn bondgenoot het werk van de verderver tegen te houden. Het is een schematisch verhaal en we moeten het niet zo letterlijk opvatten dat God er telkens 24 uur voor nam om een nieuw soort leven kant en klaar te scheppen.

We willen hier het probleem van de schepping en de evolutie niet aan de orde stellen maar merken wel op dat de evolutieleer een aannemelijk beeld geeft van het werk van de Satan. Voor hij de mens tot zonde verleidde moet hij al bezig geweest zijn de hele schepping te bederven. Wat we zien van Gods werk in ons leven en in de natuur is dat Hij geleidelijk werkt, het een uit het ander laat voorkomen volgens vaste wetten die Hij daarvoor gesteld heeft. Als we in God de Schepper geloven is het niet moeilijk aan te nemen dat Hij zoveel kiemcellen en zoveel milieumogelijkheden heeft geschapen dat alle bestaande soorten zich daaruit konden ontwikkelen tot wat we om ons heen zien.

Soms hebben we zelfs het gevoel dat het één wonderlijk schoon macro-organisme is waarin alles met elkaar samenhangt. Wij staan telkens verbaasd over het harmonisch evenwicht dat alleen door omstandigheden van buitenaf, waartoe de mens met zijn vrije wil ook behoort, in de war kan worden gebracht, zoals een lichaam door vreemde elementen aangetast en ziek kan worden, juist in deze tijd beginnen we daar oog voor te krijgen. En dit nu is, zoals we uit het bijbelse verhaal kunnen afleiden, wat er in de voorhistorische tijd gebeurd kan zijn. In het scheppingswerk van God is door de satan ingegrepen. Hoe, dat wordt duidelijk in de evolutieleer met name in het aspect ervan waarop Darwin de nadruk heeft gelegd. Volgens hem is het voornaamste principe in de evolutie geweest de strijd om het leven en de "survival of the fittest". Hier ligt immers het satanische beginsel uitgedrukt van het recht van de sterkste. Hij heeft in alle levende wezens die God schiep het instinct gelegd om vóór alles en ten koste van alles te zorgen voor eigen leven en dat van de soort. Em creëerde een heksenketel van brutale driften, loerende

ogen, wijd opengesperde muilen, giftanden, gevaarlijke zwiepstaarten en verraderlijke webben.

Tegenwoordig kunnen we prachtige natuurfilms zien die ons verrukt doen staan van de verrassende schoonheden in Gods schepping die we nog niet kenden maar daar tussendoor soms ineens vergrotingen van insecten die wel in formaat maar niet in monsterachtigheid onderdoen voor bovengenoemde gedochten en die zijn niet alleen in afgelegen oerwouden maar in onze eigen tuin.

Dan zien we niet meer Gods schepping die ons met eerbiedige verwondering vervult maar het werk van een superintelligentie die bedorven is en op zijn eigen manier het geschapene verandert en vervalst. Zo zien we nog dagelijks dat het ene leven zich handhaaft ten koste van het andere niet alleen in de dieren- maar ook in de plantenwereld waar de ene plant de andere van licht en sap berooft en doet verstikken. Dat is in strijd met ons scheppingsgeloof en met alles wat we van Gods handelen weten. Zo kan het van de beginne niet geweest zijn, hier is door een boze macht iets in het patroon van de schepping krom gebogen.

Over God spreekt de bijbel precies omgekeerd. Hij is het die opkomt voor het zwakke, het gekrookte riet zal Hij niet breken en de rokende vlaspit niet uitblussen. Hij brengt het kleine tot ontwikkeling door Zijn liefdevolle hand.

Ik geloof dat het aannemen van het bestaan van een boze macht de meest aanvaardbare verklaring is voor de tweeslachtigheid van de natuur en dat we in dat opzicht kunnen instemmen met art. 2 der belijdenis dat we God in Zijn schepping kunnen kennen en liefhebben. Dan letten we alleen op wat goed en mooi is en kunnen onze ogen sluiten voor het verderf dat later in ingeslopen en er rechtens niet bij hoort. Dan zien we geen harde strijd om het bestaan maar tedere zorg en bescherming. Als door moederliefde krijgt elke rijpende erwt een zachte donzige bast. Zelfs plant en dier leven harmonieus samen, als de bij neerdaalt op een bloem om er nectar uit te drinken zorgt hij tegelijk voor de bestuiving en het voortbestaan van de bloem. Hoe teder is de zorg van het zoogdier voor haar jongen en van de vogel voor zijn eieren. Bij het zien van een ontluikende bloem of van een vlinder die zijn vleugels openvouwt zien we de scheppingskracht aan het werk en er openbaart zich weer iets nieuws. Zo gezien merken we dat de romantische kijk op de natuur dichter bij de waarheid komt dan de realistische.

Het christelijk geloof is onverstaanbaar zonder ook de erkenning van een boze antigoddelijke macht die we satan noemen. Deze heeft de wereld bezet en vervuld van onheil en dat is vaak het eerste wat we zien zowel in de schepping als in de geschiedenis. Maar het is niet het laatste, het Koninkrijk van God is in dit alles verborgen, het is aanwezig midden onder ons en door het geloof zien we de tekenen van Gods liefde in ons eigen leven en om ons heen.

Zo zien we in een door satan aangetaste schepping de sporen van goddelijke schoonheid en we komen er diep van onder de indruk. Ook mensenkunst kan wel mooi zijn en ons verblijden maar die mist toch de simpele zuiverheid van wat we soms in de natuur zien.

Dat is nog niet helemaal het echte maar wijst ons ergens heen en suggereert ons op een geheimzinnige wijze iets van de "volmaakte schoonheid". Het vervult ons bovendien met eerbied en soms met ontzag. Zoals Israël verbijsterd was en Mozes

niet durfde te naderen toen deze van de berg afdaalde na in de nabijheid van Gods heerlijkheid te zijn geweest.

Schoonheid kan soms overweldigen alsof we ineens met de waarheid geconfronteerd worden, het is alsof we op de uiterste rand der werkelijkheid staan, bij wat echt is, dichtbij God.

Zó kunnen we ook God liefhebben en zo wil Hij het ook. Wij zien nog niet Zijn aangezicht, evenmin als Elia maar die hoorde het suizen van een zachte stilte toen God voorbij ging en dat kan ook in de schepping, ons niet alleen voorbij gaan maar ook tegemoetkomen. Ik denk dat Gezelle dat bedoelde toen hij zei: "Mij spreekt de blomme een tale - mij is het kruid beleefd - mij groet het altemale - dat God geschapen heeft."

Zo opent het liefhebben van God voor ons de mogelijkheid om ook alles wat Hij gemaakt heeft lief te hebben want er zit iets van Hem in dat we nog niet zien omdat het evenals wij, door deze van God afgewende wereld is aangetast. Maar in het verborgen koninkrijk van God geldt de regel: eerst geloven, dan zien. En als Zijn Rijk openbaar wordt zullen we ook meer band hebben met Zijn schepping. De bloem zal ons niet alleen zijn kleur en vorm tonen maar ook wat hij bedoelt te zijn en hoe hij past in het scheppingspatroon. Heel de schepping zal weer één zijn in Hem. We zullen ons bewegen tussen engelen en heiligen en van elkanders vreugde genieten die bij alles uit dezelfde bron komt en wij zullen ieder op zijn manier er de ander op wijzen. En dan zullen we misschien -voor het eerst in ons leven- elkander en de schepping begrijpen en die met nieuw geopende ogen zien in zijn onuitsprekelijke rijkdom en veelvormigheid.

6. Geloven zonder te zien.

De moeilijkheid van het geloof is dat we niet mogen zien en dat maakt ook het liefhebben moeilijk, terwijl we wel zoveel andere dingen zien die tegen het bestaan van een liefdevolle God getuigen.

Voor iemand die zichtbaar gezegend is en wiens gebed verhoord wordt is dat gemakkelijker, maar in een honger gebied of concentratie kamp kan de nood zo groot zijn dat men alleen maar de duivel en zijn werk zien en dan wordt het een zware opgave om in God te blijven geloven. Als wij zelf "toevallig" in betere omstandigheden verkeren kunnen we daar wel dankbaar voor zijn maar dat lost het probleem dat hier ligt niet op. We kunnen ons geloof niet baseren op zien. Als we degene die geloof van ons vraagt liefhebben dan mogen we ook geen bewijzen eisen maar moeten vertrouwen. Onze relatie tot God is er een van geloof en liefde en als we willen zien om ons geloof te bevestigen dan verbreken we die hele relatie.

In het gewone leven is dat niet zo, daar is de tegenstelling tussen geloven en zien veel kleiner, het zijn twee bronnen van kennis die elkaar aanvullen. Het merendeel van onze kennis berust op geloof en is afhankelijk van geloofwaardigheid van onze kennisbron, dat geldt zowel in de wetenschap als in de dagelijkse omgang. Als we van alles wat we horen of lezen eerst zouden willen onderzoeken of het wel waar is dan zouden we niets meer kunnen leren en alle normale communicatie onmogelijk maken. Slechts in bijzondere situaties zoals bij advertentie of propaganda moeten we op onze hoede zijn. En helemaal is dat nodig als een onbekende van ons een offer vraagt en ons daarvoor gouden bergen belooft, dan zijn we terecht wantrouwend en passen de voorzichtige regel toe: eerst zien dan geloven.

Ik kan mij voorstellen dat iemand zegt: is het christendom nu juist niet een extreem voorbeeld hiervan. God kan zelfs vragen ons aardse leven in te zetten voor Zijn zaak in ruil voor de hemel en het eeuwige leven. Is dat nu niet zo'n gouden berg, een "pie in the sky"? Deze wereldse wijsheid kan inderdaad een grote barrière zijn in onze omgang met God, die altijd eerst geloof vraagt, onvoorwaardelijk geloof ook voor zijn grootste en onwaarschijnlijkste beloften. En hier kunnen we ons geloof, als er twijfel in ons opkomt, ook niet achteraf door nader onderzoek verifiëren zoals in natuurlijke zaken meestal wel mogelijk is. Dat is het lijden dat met het Godsgeloof gepaard gaat. Het hoofdthema van het evangelie is ook: door lijden tot heerlijkheid. Paulus zegt ervan: dat is de Joden een ergernis en voor de Grieken - en deze staan voor alle redelijk denkenden waartoe zeker ook de modern westerse mens behoort - een dwaasheid maar wijsheid bij God.

Bij zulke beloften waar eerst een offer gevraagd wordt hangt er veel vanaf wie of de belofte doet. Als we die persoon kennen zullen we er al meer vertrouwen in hebben en helemaal anders wordt het als het iemand is die wij liefhebben en die ons liefheeft. Een houding van: eerste zien dan geloven zou met die liefde in strijd zijn en een breuk veroorzaken, dat weten we.

Geloven en liefhebben zijn geen verworvenheden van de mens maar behoren tot zijn natuurlijke wezen zoals dat voor de zondeval was, maar het geloof brokkelt langzamerhand af. In de eerste plaats door teleurstellende ervaringen maar ook

omdat het altijd een element van afhankelijkheid in zich bergt. Men gelooft immers op gezag en naarmate de mens zelfstandiger wordt wil hij dat niet meer. En toch kunnen we het geloof niet missen, soms is dat het enige wat onze liefde redden kan.

Dat is niet alleen een bijbels en christelijk inzicht maar ook een bekend gegeven in de wereldliteratuur: eerst zien en dan geloven dat kan niet en dat mag niet als het een vertrouwensrelatie verbreekt, dan kan het alles bederven.

In de mythe van Amor en Psyche is Amor er door een jaloerse godheid op uit gestuurd om Psyche te gronde te richten maar in plaats daarvan krijgt hij haar lief en belooft haar trouw. Zo redt hij haar van de ondergang en bouwt een paleis voor haar om samen gelukkig te kunnen leven. Maar er is één voorwaarde, zij mag zijn gezicht niet zien en hij bezoekt haar alleen 's nachts als het donker is. Haar zusters vertrouwen haar verhaal niet en beweren dat zij een monster gehuwd heeft. Tenslotte weten ze haar te bewegen om als haar geliefde slaapt een lamp bij zijn gezicht te houden om zekerheid te krijgen.

Zij doet dit maar laat per ongeluk een druppel olie op zijn gezicht vallen waardoor hij wakker wordt en als hij ziet wat er gebeurd is verdwijnt hij. Psyche moet onder veel ontberingen de aarde rondzwerven om hem weer te vinden.

Ook in de Arthur legenden komt het gegeven voor. Else van Brabant wordt in grote nood door een ridder gered. Zij krijgen elkaar lief maar zij mag zijn naam en woonplaats nog niet weten. Haar vijanden beweren dat het in werkelijkheid een vagebond is die met haar wil trouwen en weten haar argwaan te wekken. Als zij dan tenslotte zijn naam vraagt verdwijnt Lohengrin in zijn zwanenboot. We kunnen verder nog denken aan Orpheus die zijn Eurydice uit de onderwereld mocht halen als hij niet omkeek om te zien of ze hem wel echt volgde.

Geloof is het centrale punt in onze verhouding tot God, maar wat is het moeilijk: wij leven in een zichtbare wereld en in zoverre de natuur niet zichtbaar is kunnen wij die met onze andere zintuigen waarnemen. Verder kunnen we abstracte begrippen met ons verstand ordenen en begrijpen. Maar op het bovennatuurlijke hebben we geen vat, dat blijft voor ons onbekend en vreemd gebied waar al onze kennis en communicatievermogens tekort schieten. Er wordt dus veel van ons gevergd, wij moeten een onbekende liefhebben die we nooit hebben gezien of gehoord. Is dat niet wat veel gevraagd van een gewoon mens?

Hij zou, zo wordt ons verteld, een liefdevolle en persoonlijke God zijn die alle dingen en ook ons bestuurt en altijd bij ons is. Hoe graag zouden wij ook met Psyche de lamp willen aansteken om zekerheid te krijgen of met Else vragen om zich bekend te maken. Mozes had ook eens gevraagd "Wat is uw Naam?", maar ook hij had daarop niet het gehoopte antwoord gekregen. God verdween echter niet uit zijn gezicht zoals in deze mythen, het was niet ineens afgelopen. Wij moeten wachten en geduld hebben, het geloof zal niet altijd duren, het is een beproeving waaraan een einde komt. De mythe is tragisch, het evangelie is een blijde boodschap. Ons wordt gevraagd te volharden in echt geloof, nog een korte tijd of nog heel lang tot onze dood en opstanding. Maar eenmaal op Gods tijd gaat het geloof over in aanschouwen.

Wij moeten ook niet denken dat het zien het geloof zou kunnen vervangen, Als er geen geloof is, helpt het zien ook niet. Jezus spreekt het "wee" uit over Chorazim en Bethsaida, die al zijn tekenen en wonderen hebben gezien en toch niet geloofd.

Ook nu werkt God in ons leven en doet ons " alle dingen meewerken ten goede" maar dat zien we alleen maar als we geloven. Dat een zieke soms op onverklaarbare wijze geneest kunnen we zien, maar dat het een gebedsverhoring is en geen toeval kunnen we alleen maar geloven.

Voor wie gelooft en liefheeft kan het zien een ondersteuning zijn maar het geloof ontspringt niet uit het zien, het is een keuze, een wilsbeslissing, een overgave.

De discipel Filippus had daar ook moeite mee, het verlangen om te zien bleef hem obsederen en tenslotte komt hij openlijk met het verzoek: "Toon ons de Vader en het is ons genoeg."

Dat moet voor Jezus een schokkend en teleurstellend ogenblik geweest zijn. Gedurende zijn lange omgang met de discipelen waren al zijn doen en laten, zijn woorden en werken er op gericht geweest om hen de vader te tonen en nu deze vraag: we horen in het antwoord van Jezus iets verdrietigs en ook iets verwijtends. Nu ben ik zo lang bij jullie en heb je nooit iets gemerkt en nooit iets vermoed? Het moet voor Jezus geweest zijn alsof de wereld voor hem ineens stortte.

Hij had hun dagelijks het geloof gepredikt en voorgeleefd en hebben ze in Hem alleen maar een vroom mens gezien? Hij heeft hun veel wonderen en tekenen gegeven en hebben ze toen alleen maar een tovenaars in hem gezien en niet dat Hij in de Vader was en de Vader in Hem? Hebben ze nooit iets goddelijks gemerkt?

Ons denken over de tegenstelling tussen geloven en zien mag nooit uitlopen op deze ontstellende en kwetsende vraag van Filippus. Hij keek nog steeds naar de toekomst waarin hij blijkbaar een mysterieuze goddelijke openbaring verwachtte. Het antwoord van Jezus komt erop neer dat Hij zegt: God is er nu of nooit, hier of nergens. Dat moeten we diep op ons laten inwerken en intussen doorgaan op het pad van het geloof als is die weg soms ook donker.

Maar er komen daar toch ook wel lichtstralen op voor. Dat kan van alles zijn, bemoedigende woorden die ons worden toegesproken, soms zijn die schaars en soms overvloedig, oppervlakkig of ernstig, lang overwogen of terloops. Dat doet er allemaal niet zoveel toe maar het kan gebeuren dat we daarin ineens Gods stem horen en dan weten we het ook. Of het kan een wending in ons lot zijn, voorzien of onvoorzien, dat overkomt ons allemaal wel eens in dit wisselvallig leven, of een samenloop van toevalligheden en soms erkennen we er Gods hand in. We kunnen er ons geloof niet op bouwen maar het zijn wel tekenen, seinen waarin God ons woordeloos zijn Naam waar maakt: "Ik ben er nog." Ook Jezus die de Voleinder des geloofs genoemd wordt had zulke bemoedigingen nodig en kreeg die ook, door een stem uit de hemel of door een engel die Hem versterkte of bij alle ongeloof die Hij ontmoette door het zien van een groot geloof bij een Kananese vrouw of een Romeins officier. We moeten opmerkzaam zijn. Wel oppassen ons niet te verbeelden wat er niet is, dus nuchter blijven maar ook gevoelig voor Gods hand en voor zijn stem. De bovennatuurlijke wereld en de natuurlijke waarin wij leven zijn wel hermetisch van elkaar afgesloten, maar God is vrij om, als Hij dat wil daar openingen in te maken. Wij noemen dat wonderen maar ook daarin zien we God niet direct maar alleen Zijn handelen en iemand die niet in God gelooft kan blijven spreken van toevalligheden. En als we "soms even" iets van God zien neemt dat de verschrikkelijke waarheid niet weg dat we tenslotte moeten geloven zonder te zien en zelfs nog dán als alles wat ze

zien tegen het geloof getuigt.

Van Jezus worden twee ogenblikken verteld waarin Hij dit ook beleefd heeft en gesteld werd tegenover deze uiterste aanval op Zijn geloof. Dat was in Gethsemane toen Hij bad dat deze beker aan Hem voorbij mocht gaan en nog eenmaal aan het kruis toen Hij zich door God verlaten voelde. Toen was zijn liefdevolle Vader geheel onbegrijpelijk geworden, geen vaste rots maar een diepe afgrond. Maar met de woorden "Uw wil geschiede" en in Uw handen beveel ik mijn geest" stortte Hij zich in die afgrond waar eeuwige armen Hem opvingen en Hij in de heerlijkheid van de hemel was waarheen Hij al de zijnen tot zich trekt.

Nogmaals, het klinkt als een mythe vreemd, de Griekse filosofen zeiden al tegen Paulus: gij brengt ons vreemde dingen ten gehore. Maar hoe zou het anders kunnen klinken? Als een filosofie of als een begrijpelijk verhaal of als een resultaat van wetenschappelijk onderzoek? De vraag is niet hoe het klinkt en of het vreemd is maar het enig belangrijke is of het waar is. Het is een waarheid die niet gezien of bewezen kan worden maar wie er in gelooft zou graag ook anderen de ogen er voor willen open.

7. Bidden

De veelvuldigst voorkomende religieuze handeling onder gelovige christenen is wel het gebed. Bidden betekent eigenlijk: beleefd om iets vragen. Maar het woord heeft zijn religieuze betekenis behouden in tegenstelling tot danken dat ook in het gewone alledaagse leven gebruikt wordt. Met bidden is dat niet het geval. Daar is het vervangen door vragen.

Bidden is een spreken met God. Iemand die bidt, keert God niet de rug toe maar wendt zich tot Hem. Als we iemand liefhebben mijden we die ook niet maar zoeken contact. Er zijn mensen die God alleen zoeken om Zijn gaven en als ze die ontvangen hebben zo gauw mogelijk weer van hem weggaan maar anderen bij wie de gemeenschap op de voorgrond staat. Voor veel mensen lijkt dat echter iets onmogelijks want God is voor hen geen persoon maar een begrip waar ze over denken en waarmee ze op de een of andere manier tot klaarheid proberen te komen. Maar denken is wat anders dan zoeken en in de Bijbel staat niet dat we over God moeten denken maar dat we Hem moeten zoeken.

Iemand zoeken veronderstelt dat hij op een bepaalde plaats aanwezig is maar God is alomtegenwoordig en dat zoeken is hier dus geestelijk bedoeld. Dat maakt het er niet makkelijker op, wij zouden liever op weg gaan naar een tempel of, zoals vroeger, naar een heilige boom of bron of steen en daar een lange pelgrimsreis voor over hebben. Nog altijd worden er bedevaartstochten gehouden naar verre plaatsen om God te zoeken en tot Hem te bidden. Wij moeten daar begrip voor hebben, wij zijn nu eenmaal lichamelijke mensen die in een tijdruimtelijke wereld leven. Hoewel de bijbel ons leert dat God in de hemel woont zocht Israël Hem toch in de tempel en de tabernakel op de berg Sion en daar ging de gelovige Jood heen om tot Hem te bidden. Dat klinkt onlogisch maar op de een of andere manier kunnen we het toch begrijpen. Jezus zei ook: ga in de binnenkamer om te bidden. Nog altijd buigen wij het hoofd of knielen neer en vouwen onze handen en sluiten de ogen en daarmee gaan we ook weg uit ons dagelijks leven om ergens anders te zijn. Het zou nog beter zijn als we er een vaste plaats voor hadden maar dat kan niet altijd.

We kunnen op verschillende manieren bidden. Drie soorten van gebed zijn duidelijk te onderscheiden, het gelegenheidsgebed, het persoonlijke gebed en het onophoudelijke gebed.

Het eerste vindt plaats op vaste tijden of bepaalde gelegenheden, bij het begin of het einde van een maaltijd of van de dag of van een bijeenkomst. Dat moeten we beschouwen als te behoren tot onze gewone godsdienstige omgang met God waarin we evengoed onze goede vormen en plichten hebben als in de sociale omgang met mensen. Dit laatste mogen we ook niet verwaarlozen, we nemen notitie van de ander, begroeten hem en wensen hem een goede dag of een goede nacht, enz. Dat hoeft allemaal niet en we doen het vaak ook uit gewoonte zonder erbij na te denken en dan is het niet meer dan een franje van de dagelijkse omgang die er nu eenmaal bij hoort. Maar de gewoonte kan ook echt gemeend en zinvol zijn en uitdrukken dat we ons samenzijn als positief ervaren. De mensen met wie we omgaan hebben recht op onze aandacht en respect.

Zo moeten we ook onze gelegenheidsgebeden zien als goede godsdienstige omgangsvormen met God waarin we Hem onze eerbied betonen. Het kan natuurlijk meer zijn maar dit is wel het minste wat het wil vertolken. Dit soort gebed draagt een min of meer liturgisch karakter zoals in de kerkdiensten en meestal worden zulke gebeden ook hardop gezegd in het bijzijn van anderen. Dan geldt ook de waarschuwing van Jezus om geen veelheid van woorden te gebruiken.

Het persoonlijke gebed is anders het heeft een meer meditatief karakter. We zijn dan a.h.w. dichter bij God en een waarschuwing tegen teveel woorden is niet nodig. Eerder is het zo dat we nu naar onze woorden moeten zoeken. We kunnen het vergelijken met een intiem gesprek dat we soms willen aanknopen met mensen met wie we dagelijks omgaan, dan gaan we er echt voor zitten op een stil plekje. We vinden het belangrijk en weten niet goed hoe we beginnen moeten om onze gedachten duidelijk te maken. In dit persoonlijk gebed kan de vraag opkomen: luistert Hij wel en heb ik contact met Hem. Maar misschien wachten we op Hem zonder dat we voor Hem plaatsgemaakt hebben. We kunnen ons zelfs afvragen of we er zelf wel echt bij zijn. Hebben we onze gedachten over alles wat ons bezig houdt wel achter gelaten of zijn we nog altijd bij onszelf en onze beslommeringen en niet bij God. Zijn we er echt helemaal zoals we zijn.

Van twee kanten dreigt hier gevaar, we kunnen onze schuldgevoelens verdringen en ons mooier voordoen dan we zijn, maar omgekeerd ook voor de tollenaar spelen en onze schuld belijden terwijl we ons in werkelijkheid niet zo erg schuldig voelen. We moeten beseffen dat God alles van ons weet, onze echte en onechte schuldgevoelens kent en dat we zonder bedekking voor Hem staan. Bidden vraagt een volkomen ontmaskering van onszelf. Voor God hoeven we niet, zoals we vaak voor mensen doen ons anders voor te doen dan we zijn.

Als we God zoeken, kunnen we Hem alleen vinden op de weg van onze liefde en ons verlangen. En dan kunnen we er zeker van zijn dat Hij dichtbij is, ja, al op ons wacht. Hij was bij wijze van spreken al onderweg vóór wij Hem zochten. Wij hoorden zijn stem in de verte, Hij werd een Persoon voor ons en wij willen Hem liefhebben. Dat is het beste woord om onze verhouding tot God aan te duiden en zo luidt ook het eerste en grote gebod. En daarin is ook tegelijk een element van verbijstering en aanbidding - wonderlijk genoeg - ook een vragen en verlangen naar zijn gaven.

Wanneer we bidden is dat meestal met een bepaalde intentie. We kunnen bidden dan omschrijven als een tegelijkertijd denken aan God en aan andere personen en zaken die ons op dat moment na aan het hart liggen. We willen er met Hem over spreken en zijn hulp vragen.

Niet dat God onze aansporing nodig heeft, want Hijzelf heeft degenen voor wie wij bidden lief meer dan wij ooit kunnen doen. Menselijkerwijs gesproken mogen we God eenzaam noemen in zijn liefde voor de ellendigen en wacht Hij op onze medeliefde.

God heeft zijn werk gedaan in de schepping en de verlossing. Aan het einde der tijden zal Hij nog eenmaal zichzelf openbaren in een nieuwe hemel en een nieuwe aarde en zijn koninkrijk vestigen, maar in deze bedeling werkt Hij alleen door middel van mensen en in bijzondere gevallen ook van engelen.

Alles wat hier op aarde gebeurt, kleine en grote dingen wordt door mensen gedaan als door zijn bondgenoten. Als wij iemand willen helpen, maar onze krachten en middelen schieten tekort, dan kunnen we op God terugvallen en voorbede doen. Dat moeten we zien als een middel waardoor Hij ons kan helpen maar ook als de taak van zijn bondgenoot die het Hem moet vragen.

Veel mensen bidden niet. Misschien niet alleen omdat ze God liever op een afstand houden, maar ook op rationele gronden. En als wij er goed over nadenken, moeten we toegeven dat het eigenlijk tegen ons gezond verstand ingaat. Wij geloven immers in een God die alwetend en almachtig is, maar waarom dan nog bidden? Wat moeten we Hem nog vertellen die van eeuwigheid al onze noden en vragen kent en ook weet of het goed voor ons is ze te vervullen of niet. Maar de Bijbel denkt anders over deze dingen. Zij gaat op de argumenten tegen het bidden niet in met andere argumenten, dat zou een zwak verweer zijn. Bidden doet men niet op grond van argumenten, maar uit innerlijke noodzaak. Het gebed ontspringt vanzelf uit het hart dat God zoekt.

We moeten geen te grote tegenstelling zien tussen het verlangen naar de gemeenschap met God en het verlangen naar zijn gaven. Als het maar zijn gaven zijn die we uit zijn hand willen ontvangen en die souvenirs aan Hem blijven, d.i. als dingen die ons telkens weer aan Hem doen denken.

We kunnen ons daarbij wel eens afvragen of we in ons bidden God niet teveel zien als een gewoon mens die we moeten overreden. Hij weet immers wat goed voor ons is en ook of het goed voor ons is om ons dat te schenken. Die redenering is op zichzelf wel juist, maar de Bijbel denkt daar anders over. Daar neemt het gebed een grote plaats in en de Bijbel vermaant ons zelfs herhaaldelijk om te volharden in het gebed. Tenzij in bijzondere gevallen zoals bij Paulus, die in 2 Cor.12:9 een duidelijke antwoord kreeg.

Naast het liturgische of gelegenheidsgebed en het innerlijk gebed moet nog een derde vorm genoemd worden: het onophoudelijk gebed. In 1 Thess. 5:17 staat het merkwaardige woord: "Bidt zonder ophouden". Dit kan twee dingen betekenen, ten eerste dat als we geregeld voor een bepaalde persoon of zaak bidden, we daarin niet mogen verslappen of op een gegeven ogenblik ermee ophouden. Maar het kan ook slaan op de grondhouding van ons leven, dat is: zijn zoals God ons geschapen zijn bedoeld heeft, in gemeenschap met Hem. Daar hoort ons bidden ook bij. Niet in de zin van vragen maar met God verkeren zoals Hij met ons verkeert.

Dichtbij iemand zijn kan ook in het dagelijks leven leiden tot contact zonder dat onze persoonlijke bezigheid en aandacht erdoor gestoord worden. Het bidden staat dan op de achtergrond van ons bewustzijn zoals ook onze gevoelens van liefde of haat bij ons dagelijks werk niet op de voorgrond staan maar wel degelijk aanwezig zijn en ook elk ogenblik geactiveerd kunnen worden. Zo is er ook voor Gods kinderen een biddende latente omgang met Hem. Vragen en danken maar ook luisteren.

Door een geringe of misschien helemaal geen aanwijsbare oorzaak kunnen we plotseling herinnerd worden aan een verwaarloosde taak. Dat treft ons dan onaangenaam maar we zien er achteraf Gods sturende hand in. Of we worden plotseling herinnerd aan Gods aanwezigheid omdat het is alsof Hij ons glimlachend

aankijkt.

Christus.

"Er is één God en één Middelaar tussen God en mensen, de mens Jezus Christus." In dit kernachtige zinnetje geeft Paulus het eigene weer van de christelijke godsdienst in onderscheiding van alle andere. Dat is een openbaring en tegelijk een geheim; die tweeheid bedoelt hij telkens als hij spreekt over het "geheimenis van Christus".

Christus is de verzoener tussen God en de mensen, dat is de openbaring van het evangelie en het blijft tegelijk een geheim in de zin van een mysterie. We kunnen de eenheid in de tegenstelling een beetje begrijpen als we bijv. denken aan de ontwikkeling van de moderne natuurkunde die steeds meer raadselen oplost van het wonder der materie en tegelijk steeds meer overtuigd raakt van het mysterie dat er in verborgen is.

Paulus heeft zijn mysterie niet doordacht maar doorleefd. Hij heeft van jongsaf aan in één God geloofd en hij is in die God blijven geloven en later is hem het geheim van Christus geopenbaard (Ef.3:5). Dat was geen vervanging maar een verrijking van zijn geloof. Eerst was hij door die openbaring verblind en ontzet en heeft zich enige jaren in Arabie teruggetrokken om die schok te verwerken.

Deze verschijning van Jezus is van beslissende betekenis voor zijn leven geweest en hij spreekt er meerdere malen over om zijn gewijzigde gedrag, dat anderen wel heel vreemd moet voorkomen, te verklaren en te rechtvaardigen.

Daarna - wanneer is niet precies bekend - is hij door een bovennatuurlijke gebeurtenis in directe aanraking geweest met de andere wereld en hij beschrijft dat als te zijn "opgetrokken in de derde hemel" en in "het paradijs" waar hij onuitsprekelijke dingen heeft gehoord.

Dit is een heel persoonlijke belevenis geweest zonder getuigen, hij spreekt er ook slechts terloops over en beroept zich er nooit op om zijn verkondiging kracht bij te zetten. Toch mogen we aannemen dat deze belevenis hem altijd bijgebleven is en een stempel heeft gedrukt op zijn spreken over Jezus en het eeuwige leven.

In de eerste geschriften - dat zijn de boeken van het nieuwe testament - neemt de persoon van Jezus Christus een overheersende plaats in, ze gaan eigenlijk allemaal over Hem. In de eerste drie evangeliën krijgen Zijn leven en optreden de meeste aandacht en Zijn prediking van het Koninkrijk van God terwijl bij Johannes de vraag naar de persoon van Christus en de menswording Gods op de voorgrond staat. Ook Paulus, de eerste christelijke schrijver die zelf Jezus van Nazareth niet meer gekend heeft, schrijft aan de heidenen alleen over Hem en zijn wereldomvattende betekenis. Het christendom doet zijn intrede in de geschiedenis.

Het centrale punt van verschil met andere godsdiensten is dat God zich in Christus geopenbaard heeft als de God der Liefde. (Joh.3:16) In de christelijke godsdienst staat de liefde centraal en deze beheerst ook de christelijke ethiek. God heeft de zedenwet, dat is het bewustzijn van goed en kwaad in de harten van alle mensen op de wereld gelegd en het christendom is de enige godsdienst die daaraan geen religieuze geboden heeft toegevoegd. Andere godsdiensten hebben dat wel gedaan en zij kregen hun religieuze tradities die het leven regelden. Offers, gebeden, onthoudingen, pelgrimstochten, heilige plaatsen en gewoontes zijn kenmerkend voor

de aanhangers van verschillende godsdiensten en worden afgewezen door anders denkenden.

De christenen hebben maar één gebod, dat der liefde. God is liefde en van de gelovigen wordt verlangd zijn navolgers te zijn.(Ef.3:1) Het enige religieuze gebod is de sabbatsviering maar deze heeft ook een sterk ethisch en sociaal karakter en wordt daarom ook door veel anders denkenden overgenomen. Overigens heeft Jezus ons geleerd dat dit gebod nooit in strijd mag komen met de liefde en dat als dit wel zo is, het liefdegebod de voorrang heeft.

In Christus is God zelf op aarde gekomen en heeft woning gekozen in de mens en die Hem toelaat kan ook zelf gaan liefhebben. Paulus noemt de gemeente het Lichaam van Christus, en op een andere plaats werkt hij dit zo uit dat Hij het hoofd is en de gemeente zijn leden. Zo stond in het eerste christendom de persoon van Christus centraal. Van Hem werd getuigd voor Joden en heidenen, over Hem gesproken en geschreven.

Maar dat veranderde al spoedig en vanaf de tweede eeuw tot nu toe verdwijnt de persoon van Christus steeds meer uit de officiële kerkelijke prediking en lectuur maakt plaats voor het werk van Christus. De leer en de theorie kwamen op de voorgrond te staan, het gaat niet meer om wat men is maar om wat men gelooft, niet meer om de feiten maar om de opvattingen. En daar kan men natuurlijk verschillend over denken, dat hangt samen met iemands karakter, de omstandigheden waaronder hij leeft en de leraren die hem beïnvloeden. De verkondiging kreeg vaak meer het karakter van propaganda zoals die ook in de politiek bedreven wordt. Er ontstaan dan groepen gelijkgezinden en anders denkenden, richtingen en denominaties en tenslotte verschillende kerken.

Hoe meer de leer over Christus uitgroeide hoe verder men van Hem zelf en dus ook van elkaar kwam af te staan. Omgekeerd is het duidelijk dat hoe dichter men bij Christus staat en contact met Hem heeft hoe dichter men ook bij elkaar blijft.

De organisatorische eenheid werd kunstmatig bewaard door Christus op aarde te vervangen door zijn sid(?) houder, de paus en in de hemel door Maria. Toen na de reformatie deze eenheidssymbolen wegvielen nam de verdeeldheid weer toe. En dit te meer waar de opvattingen in de protestantse kerken tot vaststaande en nauwkeurig geformuleerde dogma's werden verheven. Hierdoor is de kerkgeschiedenis bepaald en is ook een stempel gezet op de christelijke cultuur. Kerk en politiek waren tot de zestiende eeuw nauw met elkaar verbonden. Na de scheiding van kerk en staat ligt het christelijke karakter van onze cultuur alleen nog in de ethiek. Deze is bij de verschillende leeropvattingen gelijk gebleven en wist zich ook in de tijd van de Verlichting te handhaven. Het Humanisme dat de christelijke geloofsleer verwierp nam haar ethiek over onder de naam van humaniteit.

Het is een ontwikkeling die met de verlichting begonnen is en uitliep op de ontmythologisering waarbij het christendom opgaat in de ethiek van de bergrede. Voor de hemel en de engelen is zeker geen plaats meer en de persoonlijke God van de bijbel is vervaagd tot een begrip waarbij ieder het zijne mag denken. Daarmee is het christendom in de westerse cultuur over zijn hoogtepunt heen gekomen en heeft (ruw gezegd) plaats gemaakt voor het marxisme waarin hier en daar alleen de christelijke ethiek nog herkenbaar bleef. De geloofsleer zette zich voort in de

bevrijdingstheologie als band tussen kerk en wereld, tussen geloof en politiek.

Maar de kerk als instituut zoals die in de publiciteit treedt is niet identiek met de gemeente die Paulus het lichaam van Christus noemde. Die is er altijd geweest en zichzelf gebleven zowel binnen het instituut als onder de ketters. Zij leefde in de schaduw der wereldgeschiedenis en kerkgeschiedenis. Haar eenheid en verbondenheid lagen niet in de dogma's maar, evenals in het begin, in het geloof in Jezus Christus. En deze gemeente blijft groeien in allerlei landen terwijl men in de christelijke wereld met haar vanouds gevestigde kerken moet klagen over een toenemende onverschilligheid en verdere leegloop.

En dit terwijl haar leden in veel landen met antichristelijke regeringen bedreigd worden met achteruitstelling als tweederangs burgers, en soms zelfs met samenkomstverboden en met vervolgingen. Deze gevaren van buitenaf zijn voor de echt levende gemeentes minder gevaarlijk dan die van binnenuit die we in de christelijke landen zien zoals assimilatie en wereldgelijkvormigheid of juist omgekeerd in een traditionalistisch vasthouden aan oude levensstijlen en geloofsformuleringen. We zien telkens dat deze primitieve jonge gemeentes meer aansluiten bij de Christus van de evangeliën dan bij de geloofsleer zoals die in de latere eeuwen geformuleerd is op grond van de meer beschouwende geschriften van het nieuwe testament.

Jezus heeft in zijn laatste gesprekken met de discipelen op twee dingen sterk de nadruk gelegd: dat Hij één was met de Vader en dat Hij spoedig van hen zou weggaan maar ook bij hen blijven.

In de hoofdstukken 14-16 van het Johannes evangelie kunnen we merken hoeveel moeite het Jezus heeft gekost om dit aan Zijn discipelen duidelijk te maken en hoe teleurgesteld Hij was over de misverstanden die telkens weer opdoken. Zij zijn de eersten geweest die het grote geheim hoorden en het was ook moeilijk te verstaan, voor hen misschien nog moeilijker dan voor ons. Dagelijks waren ze omgegaan met Jezus van Nazareth en ze hebben al een groot geestelijk begrip opgebracht door in Hem de Leraar en de grootste van alle door God gezonden profeten te zien en nu moeten ze horen dat Hij zelf God is, tijdelijk op aarde gekomen om de wereld van zonde te verlossen. Dat was voor hen even wonderlijk als nu voor de moderne mens. Alleen het probleem ligt voor ons anders dan bij de discipelen, eigenlijk net omgekeerd.

Wij hebben er geen moeite meer mee te geloven dat Jezus Gods Zoon is en in de hemel maar wel dat Hij "bij ons" is en dagelijks met ons omgaat en in ons wonen wil. Dat "bij ons" zijn moeten we niet opvatten als een deel van Zijn alom tegenwoordigheid zoals Hij overal is, in het kerkgebouw en in de verste sterrenniveaus maar als een met ons meeleven en voor ons zorgen als dat nodig is. Hij is blij met ons als wij blij zijn en bedroefd als wij pijn en verdriet hebben. Dat wil niet zeggen dat Hij altijd onze pijn en verdriet wegneemt, dat heeft Hij alleen beloofd voor het eeuwige leven maar nu blijft Hij daarin wel altijd met ons om het mee te dragen en wij mogen er altijd tot Hem over klagen. Tegen onze geliefden op aarde kan dat niet want dan belasten wij hen met ons verdriet en dat mag niet maar tegen Hem wel want Hij heeft al die pijn al aan het kruis gedragen en overwonnen. Laten we bij nood en pijn niet te gauw denken dat ons bidden om uitkomst zeuren wordt en dat we ons er

in moeten schikken. Voor dat soort vroomheid heeft Jezus ons uitdrukkelijk gewaarschuwd. (Luk.18:1) Hij wil bij ons zijn en met ons meeleven maar wij moeten het Hem wel mogelijk maken en niet beletten. In situaties van zonde, ook al zijn we ons die helemaal niet bewust, is Hij weg.

Laatst zat ik aan mijn bureau mij te ergeren aan de rommel die ik maar niet weg kon krijgen. Langzamerhand drong het tot mij door dat ik daar al een hele tijd mee bezig was en, geheel op mijzelf aangewezen, me steeds meer ergerde zonder op te schieten, terwijl buiten de zon scheen. Ineens besepte ik: dit kan niet goed zijn wat ik nu doe en ging naar buiten. Temidden van de prachtige herfstkleuren werd ik weer blij en wist dat dit wel het goede leven was en dat God nu ook blij was en weer met mij. Mijn geloof was uit de put getrokken en ik kon opgewekt mijn werk gaan afmaken.

Aan het slot van het evangelie van Mattheus staat dat Jezus zegt: "En zie Ik ben met u alle dagen tot aan de voleinding der wereld.." Als we werkelijk geloven dat Hij dat gemeend heeft moeten we er ook telkens aan denken en er kracht en blijdschap uit putten.

Het gaat er tenslotte niet om of wij iets geloven over Christus maar of wij op grond van dat geloof met Hem leven. Christus is geen leer die we aanhangen maar een Persoon die ons vraagt Hem te volgen.

8. De vergeten opdracht.

Wanneer men de gelovige een kind van God noemt kan men denken aan de schepping zoals Adam een zoon van God wordt genoemd maar ook aan de door de zonde van God afgevalen mens die door de verlossing van Christus weer een kind van God is geworden. Deze uitdrukking krijgt dan een speciale betekenis, hij wijst niet meer naar de schepping maar naar de wedergeboorte. Het is opvallend dat ze in het godsdienstige taalgebruik meestal in deze betekenis voorkomt. De mens voelt zich vóór alles een zondaar en vandaar uit is hij een kind van God geworden. In de brieven van Paulus die zo'n grote invloed hebben gehad op de christelijke geloofsleer is dat heel duidelijk en op grond van zijn eigen bekeringsgeschiedenis ook heel begrijpelijk.

Voor iemand die echter niet zo'n duidelijke bekering heeft doorgemaakt maar van kinds af aan in het geloof is opgegroeid - en dat zijn de meesten - ligt dit wel anders. Maar toch is ook bij hem het oorspronkelijke besef van door geboorte en schepping een kind van God te zijn vervaagd, ook hij denkt bij deze benaming aan een latere ontwikkeling als vrucht van zijn geloof. Onze hele christelijke geloofsleer is gebaseerd op de begrippen zondeval en verlossing terwijl dit in de letterlijke zin van het woord eigenlijk "bij-komstigheden" zijn in de verhouding tussen God en mens, het is er pas later bij gekomen. Oorspronkelijk was het niet zo bedoeld, de zonde was een breuk die later is hersteld. Met de verlossing door Jezus Christus is de mens weer op het oorspronkelijke spoor gezet. Maar in de praktijk van kerk en zending hebben wij zonde en verlossing tot een hoofdmotief gemaakt en daardoor werd het ook onze voornaamste roeping om het evangelie te verbreiden en het geloof te verkondigen en te versterken. In werkelijkheid zijn dit echter slechts herstelwerkzaamheden en horen niet tot de eerste opdracht van God aan de mens. Dat was alleen de liefde.

De liefde is hemels en goddelijk. Zij was er al vóór de mens en God wil de mens daarin laten delen. Het geloof en de hoop zijn er niet altijd geweest, dat zijn bij wijze van spreken slechts tijdelijke medicijnen en zij zullen in de hemel niet meer gevonden worden maar de liefde is eeuwig, God zelf is liefde en wil ons tot Zijn kinderen maken.

Het eerste en grote gebod dat Hij hem gaf was te zorgen voor Zijn schepping en die taak heeft de mens in liefde volbracht tot de zondeval. Daarna is al zijn aandacht er op gericht om door de genade van Christus uit die diepe val op te staan en dat blijft ook nodig omdat de satan hem steeds weer doet vallen maar hij mag daarbij zijn eerste opdracht niet vergeten. En daar gaat het op lijken, het is alsof de gelovige zich niet meer ziet als het kind van God dat aan het begin van zijn levensweg staat maar als de verlost zondaar die zijn doel heeft bereikt. Hij heeft de vergeving van zijn zonden aanvaard en is een nieuw leven begonnen, hij heeft de strijd aangeboden tegen alle zonden en verleidingen die zijn eigen welzijn en de samenleving aantasten en zo is de christelijke beschaving ontstaan. Maar het lijkt erop of deze een eigen leven is gaan leiden en zich haar goddelijke afkomst niet meer herinnert. Een der gevolgen daarvan is dat we in de mensheid onderscheid zijn gaan maken tussen gelovigen en ongelovigen d.i. christenen en niet-christenen.